

FACULTEIT RECHTSGELEERDHEID
DECANAAT
TIENSESTRAAT 41
3000 LEUVEN
ACADEMIEJAAR 2013 - 2014

Slachtofferschap van agressie bij en impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters

Promotor: Prof. G. Vervaeke

Verhandeling, ingediend door JONAS VISSCHERS, bij het
eindexamen voor de graad van MASTER IN DE
CRIMINOLOGISCHE WETENSCHAPPEN

FACULTEIT RECHTSGELEERDHEID
DECANAAT
TIENSESTRAAT 41
3000 LEUVEN
ACADEMIEJAAR 2013 - 2014

Slachtofferschap van agressie bij en impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters

Promotor: Prof. G. Vervaeke

Verhandeling, ingediend door JONAS VISSCHERS, bij het
eindexamen voor de graad van MASTER IN DE
CRIMINOLOGISCHE WETENSCHAPPEN

Samenvatting

In de wetenschappelijke literatuur bestaat een gebrekkig inzicht in de prevalentie en frequentie van slachtofferschap van agressie bij en de impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters. In het meesteronderzoek werd hiertoe een bijdrage geleverd via een websurvey onder alle Vlaamse scheidsrechters die actief waren binnen de Koninklijke Belgische Voetbalbond (KBVB). Er werden gegevens bekomen van 746 scheidsrechters, gegeven de populatiegrootte van 3000 tot 4000 goed voor een responsgraad van 19-25%. Na de datacleaning bleven er van deze 746 scheidsrechters nog 672 over. In het meesteronderzoek gaf 85.9% van scheidsrechters aan al eens slachtoffer te zijn geweest van agressie. Meer bepaald verklaarde 33.2% van de scheidsrechters al eens slachtoffer te zijn geweest van fysieke agressie, 79.2% van de scheidsrechters al eens slachtoffer te zijn geweest van psychische agressie en 61.0% van de scheidsrechters al eens te zijn bedreigd. In het meesteronderzoek waren de scheidsrechters gemiddeld al 55.59 keer slachtoffer geweest van agressie. Meer bepaald waren de scheidsrechters gemiddeld al 0.68 keer slachtoffer geweest van fysieke agressie, 45.78 keer slachtoffer geweest van psychische agressie en 9.80 keer bedreigd. De frequentie van slachtofferschap van agressie verschilde niet naargelang leeftijd, maar wel naargelang ervaring. Zo waren scheidsrechters met veel ervaring al vaker slachtoffer geweest van agressie dan scheidsrechters met weinig ervaring. Er werd een zwakke tot zeer zwakke impact van gewelddadig optreden gevonden op concentratie, prestatie, motivatie, zelfvertrouwen als scheidsrechter, zelfvertrouwen als persoon, onveiligheidsgevoel als scheidsrechter en onveiligheidsgevoel als persoon. Leeftijd bracht geen verschillen teweeg op de impact van gewelddadig optreden op concentratie, de impact van gewelddadig optreden op motivatie en de impact van gewelddadig optreden op onveiligheidsgevoel als persoon, maar wel op de impact van gewelddadig optreden op prestatie, de impact van gewelddadig optreden op zelfvertrouwen als scheidsrechter, de impact van gewelddadig optreden op zelfvertrouwen als persoon en de impact van gewelddadig optreden op onveiligheidsgevoel als scheidsrechter. Zo was de impact van gewelddadig optreden op deze aspecten groter voor jonge scheidsrechters dan voor oude scheidsrechters. Het meesteronderzoek maakte aan de ene kant duidelijk dat slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters wel degelijk de nodige aandacht verdient, maar toonde aan de

andere kant ook aan dat voetbalscheidsrechters op het vlak van gewelddadig optreden wel redelijk wat kunnen verdragen.

Dankwoord

Vooraleer het eigenlijke meesteronderzoek aan bod komt, maak ik van de gelegenheid gebruik om enkele personen te bedanken zonder medewerking van wie ik dit meesteronderzoek nooit zou kunnen hebben afgerond. Vooreerst dank ik mijn promotor, prof. dr. Geert Vervaeke, zeer hartelijk voor de nuttige tips en verhelderende feedback. Vervolgens gaat mijn dank uit naar de Zweedse onderzoekers Per Folkesson, Claes Nyberg, Trevor Archer en Torsten Norlander voor het ter beschikking stellen van de in hun studie gebruikte survey, die de basis vormde voor de in het meesteronderzoek gehanteerde websurvey. Verder dank ik de gehele Koninklijke Belgische Voetbalbond, in het bijzonder de heer Kris Bellon, voor de uitgebreide medewerking aan het meesteronderzoek. Daarnaast gaat mijn dank uit naar alle Vlaamse voetbalscheidsrechters van de Koninklijke Belgische Voetbalbond die vrijwillig aan het meesteronderzoek participeerden. Ten slotte bedank ik mijn vrienden en familie, in het bijzonder mijn vriendin, voor de uitgebreide morele steun.

Inhoudsopgave

INLEIDING	1
HOOFDSTUK 1. AGRESSIE	4
1.1. AGRESSIECONCEPT	4
1.2. AGRESSIEVORMEN	5
HOOFDSTUK 2. SLACHTOFFERSCHAP VAN AGRESSIE BIJ SCHEIDSRECHTERS	8
2.1. SLACHTOFFERSCHAP VAN AGRESSIE BIJ SCHEIDSRECHTERS: VORMEN	8
2.2. SLACHTOFFERSCHAP VAN AGRESSIE BIJ SCHEIDSRECHTERS: EMPIRISCHE INZICHTEN	9
2.2.1. <i>Empirische inzichten in slachtofferschap van agressie bij andere scheidsrechters dan voetbalscheidsrechters</i>	9
2.2.1.1. <i>Empirische inzichten in slachtofferschap van agressie bij basketbalscheidsrechters</i>	9
2.2.1.2. <i>Empirische inzichten in slachtofferschap van agressie bij rugbyscheidsrechters</i>	10
2.2.1.3. <i>Empirische inzichten in slachtofferschap van agressie bij baseball- en softbalscheidsrechters</i>	11
2.2.2. <i>Empirische inzichten in slachtofferschap van agressie en ervaring van bedreiging bij voetbalscheidsrechters</i>	13
2.2.3. <i>Empirische inzichten in slachtofferschap van fysieke agressie bij scheidsrechters: vergelijking</i>	16
HOOFDSTUK 3. IMPACT VAN GEWELDDADIG OPTREDEN OP SCHEIDSRECHTERS	18
HOOFDSTUK 4. PROBLEEMSTELLING	20
HOOFDSTUK 5. METHODOLOGIE	24
5.1. AARD VAN ONDERZOEK	24
5.2. ANALYSE-EENHEDEN	24
5.3. STEEKPROEFTREKKING	25
5.4. MEETINSTRUMENTEN	28
5.4.1. <i>Socio-demografische en scheidsrechtergebonden kenmerken, prevalentie en frequentie van slachtofferschap van agressie en impact van gewelddadig optreden</i>	28
5.4.2. <i>Levensoriëntatie</i>	31
5.5. DATAVERZAMELING	32
5.6. DATACLEANING	33
5.7. DATA-ANALYSE	34
5.8. METHODOLOGISCHE BEPERKINGEN	36
HOOFDSTUK 6. RESULTATEN	38
6.1. PREVALENTIE EN FREQUENTIE VAN SLACHTOFFERSCHAP VAN AGRESSIE	38
6.2. RELATIE TUSSEN LEEFTIJD, ERVARING EN FREQUENTIE VAN SLACHTOFFERSCHAP VAN AGRESSIE	40
6.3. IMPACT VAN GEWELDDADIG OPTREDEN	41
6.4. RELATIE TUSSEN LEEFTIJD EN IMPACT VAN GEWELDDADIG OPTREDEN	42
HOOFDSTUK 7. DISCUSSIE	44
CONCLUSIE	52
BIBLIOGRAFIE	54
BIJLAGEN	60

Lijst van afkortingen

KBVB Koninklijke Belgische Voetbalbond

LOT Life Orientation Test

LOT-R Life Orientation Test – Revised

NPV-2 Nederlandse Persoonlijkheidsvragenlijst – 2

SPSS Statistical Package for the Social Sciences

Lijst van bijlagen

Bijlage I Meetinstrumenten

Bijlage II Websurvey

Bijlage III Codeboek

Inleiding

Afgelopen jaren kwamen diverse gevallen van slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters aan bod in de Belgische media. Een eerste geval van slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters dat relatief uitgebreid besproken werd in de Belgische media, was dat van Lothar Van Impe, een 16-jarige scheidsrechter die tijdens de Oost-Vlaamse U17-wedstrijd tussen Idegem en Kerksken door een speler van de thuisploeg in elkaar geslagen werd en vervolgens bewusteloos afgevoerd werd naar het ziekenhuis (zie onder meer Redant, 18 november 2012). Een tweede geval van slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters dat zeer uitvoerig aan bod kwam in de Belgische media was van dat van Richard Nieuwenhuizen, een Nederlandse grensrechter die na de jeugdwedstrijd tussen SC Buitenboys en Nieuw Sloten door verscheidene spelers van Nieuw Sloten geslagen en geschopt werd en de dag nadien in het ziekenhuis overleed aan zijn verwondingen (zie onder meer Hancké, 4 december 2012). Een derde geval van slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters waar redelijk wat Belgische media-aandacht aan besteed werd, was dat van Dries Craeghs, een 18-jarige scheidsrechter, die tijdens een wedstrijd op een jeugdtoernooi in het Limburgse Neeroeteren geveld werd door een karatetrap van een speler en vervolgens nog enkele keren geslagen werd door de vader van de desbetreffende speler, hetgeen hem talloze kneuzingen en een arbeidsongeschiktheid van elf dagen kostte (zie onder meer Pergens & Van den Broeck, 6 mei 2013). Een vierde geval van slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters dat in de Belgische media redelijk wat aandacht kreeg, was dat van Bart Tuytschaever, die tijdens de topper in eerste provinciale Oost-Vlaanderen tussen Zelzate en Petegem een bierflesje tegen de kuit en een muntstuk tegen het hoofd kreeg (zie onder meer Van Waesberghe, 5 januari 2014).

Er dient hierbij te worden opgemerkt dat de Belgische wetgever nog vooraleer de hierboven beschreven incidenten in de Belgische media kwamen al een initiatief genomen had om personen te ontraden sportscheidsrechters aan te vallen door te voorzien in een strengere bestraffing voor daders van het misdrijf van opzettelijke slagen en verwondingen wanneer dit misdrijf tegen dergelijke personen gepleegd werd. Zo keurde de Belgische wetgever in 2012 een wet goed die voorzag in de invoeging van artikel 410ter in het Strafwetboek, dat als volgt luidt:

Indien de schuldige, in de in de artikelen 398 tot 405 bedoelde gevallen [opzettelijke slagen en verwondingen], de misdaad of het wanbedrijf pleegt tegen een scheidsrechter van een sportwedstrijd, wordt het minimum van de bij die artikelen bepaalde straf met de helft van die straf verhoogd in geval van gevangenisstraf en met één jaar verhoogd in geval van opsluiting.¹

Er wordt vastgesteld dat de wetenschappelijke aandacht voor slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters veel beperkter is dan de media-aandacht die aan dit fenomeen wordt besteed (Folkesson, Nyberg, Archer & Norlander, 2002; Friman, Nyberg & Norlander, 2004). Zo werd tot dusver enkel in de studie van Folkesson e.a. (2002) ingegaan op slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters. Er bestaat evenmin uitgebreide wetenschappelijke aandacht voor de impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters. Zo werd tot nog toe enkel in de studies van Folkesson e.a. (2002) en Friman, Nyberg en Norlander (2004) aandacht besteed aan de impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters.

Vanuit deze vaststellingen werden in het meesteronderzoek drie doelstellingen vooropgesteld. Een eerste doelstelling was het in kaart brengen van de prevalentie en frequentie van slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters. Een tweede doelstelling was het inzicht verwerven in de impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters. Een derde doelstelling was het nagaan van de relatie tussen enerzijds de frequentie van slachtofferschap van agressie bij en de leeftijd, ervaring en levensoriëntatie van voetbalscheidsrechters en anderzijds de impact van gewelddadig optreden op en de leeftijd en levensoriëntatie van voetbalscheidsrechters. Concreet werd in het meesteronderzoek getracht een antwoord te formuleren op volgende hoofdonderzoeksvragen:

- Wat is de prevalentie van slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters?
- Wat is de frequentie van slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters?
- Wat is de relatie tussen de frequentie van slachtofferschap van agressie bij en de leeftijd, ervaring en levensoriëntatie van voetbalscheidsrechters?
- Wat is de impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters?
- Wat is de relatie tussen de impact van gewelddadig optreden op en de leeftijd en levensoriëntatie van voetbalscheidsrechters?

¹ Art. 2 wet 5 juli 2012 tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de invoering van een verzwarende omstandigheid voor strafbare feiten jegens scheidsrechters van sportwedstrijden, BS 19 juli 2012.

In het meesteronderzoek wordt in het eerste hoofdstuk stilgestaan bij de definitie van agressie en enkele vaak onderscheiden agressievormen die relevant kunnen zijn in het licht van onderzoek naar slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters. In het tweede hoofdstuk wordt dieper ingegaan op slachtofferschap van agressie bij scheidsrechters. In het derde hoofdstuk komt de impact van gewelddadig optreden op scheidsrechters aan bod. In het vierde hoofdstuk wordt de probleemstelling weergegeven. In het vijfde hoofdstuk wordt de gehanteerde methodologie besproken. In het zesde hoofdstuk volgen de resultaten. In het zevende en laatste hoofdstuk wordt de discussie weergegeven.

Hoofdstuk 1. Agressie

In dit hoofdstuk wordt enerzijds stilgestaan bij het moeilijk te definiëren concept agressie en wordt anderzijds een overzicht gegeven van enkele in de onderzoeksliteratuur vaak onderscheiden agressievormen die relevant kunnen zijn in het licht van onderzoek naar slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters.

1.1. Agressieconcept

Agressie kan gedefinieerd worden als: het door een levende actor intentioneel toebrengen van schade, waaronder zowel psychologisch ongemak als fysiek letsel begrepen dienen te worden, aan een andere levende actor, waarbij dit toebrengen van schade vanuit het perspectief van de ontvanger ongerechtvaardigd is (Blackburn, 1993; Connor, 2003; Van Eyken, 1997). Er dient te worden opgemerkt dat deze definitie van agressie niet door alle auteurs gevolgd wordt (Blackburn, 1993; Connor, 2003; Hinde, 1974). Vooreerst stellen bepaalde auteurs het intentioneel karakter van agressie in vraag (Buss, 1961) en bestaat er onder de auteurs die agressie wel beschouwen als per definitie intentioneel discussie over de vraag of de intentie enkel betrekking kan hebben op het veroorzaken van schade (Berkowitz, 1962; Dollard, Doob, Miller, Mowrer & Sears, 1974) of zowel betrekking kan hebben op het veroorzaken van schade als op het bereiken van voordeel (Feshbach, 1964, 1970; Rule, 1974). Verder vinden sommige auteurs dat de beperking in de definitie tot levende actoren als ontvangers een groot deel van gedragingen die in het dagelijkse leven als agressief worden beschouwd buiten beeld laat (zoals het stukslaan van allerlei objecten uit woede of razernij; Bandura, 1973; Berkowitz, 1965; Dollard et al., 1974). Ten slotte zijn er ook enkele auteurs die stellen dat er pas sprake is van agressie indien de ontvanger het toebrengen van schade niet alleen als ongerechtvaardigd beschouwd, maar ook wenst te voorkomen (Anderson & Bushman, 2001; Baron & Richardson, 1994; Geen, 1998; Zillmann, 1979). Deze kritieken maken duidelijk dat zelfs op het niveau van de definitie van agressie tal van kwesties niet eenduidig beslecht zijn in de literatuur en dat elke definitie van agressie beperkingen kent. Voor onderzoek naar slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters voldoet de eerder gegeven definitie van agressie omwille van het feit dat in deze definitie de perceptie van de ontvanger en niet die van een derde of een observator

centraal staat en omwille van het feit dat onder deze definitie zowel fysieke als psychische vormen van agressie kunnen worden geplaatst.

1.2. Agressievormen

In de onderzoeksliteratuur worden vaak agressievormen onderscheiden, waarbij een bepaalde agressievorm vaak tegenover een andere agressievorm wordt geplaatst. Ten eerste wordt accidentele agressie wel eens tegenover intentionele agressie geplaatst. Accidentele agressie gaat over gedragingen die weliswaar schade veroorzaken, maar die niet afhangen van hun schadelijke gevolgen, terwijl intentionele agressie gaat over gedragingen die wel afhangen van hun schadelijke gevolgen en waarvan de agressieve component een essentieel onderdeel vormt (Feshbach, 1964). In het kader van het meesteronderzoek werd enkel aandacht besteed aan intentionele agressie (cf. infra). Ten tweede wordt adaptieve agressie, ook gepaste agressie genoemd, wel eens tegenover maladaptieve agressie, ook ongepaste of excessieve agressie genoemd, geplaatst. Adaptieve agressie verwijst naar een gedragsmatige uitdrukking van intacte interne biologische, psychologische, cognitieve en/of emotionele mechanismen die hun natuurlijke functie, zoals vormgegeven door evolutionaire biologie, dienen en die gebruikt worden in een veelheid van omgevingen, in dienst van de competitie voor gewilde, maar schaarse bronnen en/of ter vrijwaring van de fysieke integriteit en de overleving van een individu of groep (Connor, 2003). Zo geformuleerd verwijst adaptieve agressie dan ook naar een natuurlijke eigenschap die mensen de nodige energie geeft om hun behoeften te bevredigen (Dens, 1996). Maladaptieve agressie verwijst daarentegen naar een gedragsmatige uitdrukking van een verstoord intern mechanisme en wordt niet gesteld in dienst van de competitie van een individu of groep voor schaarse bronnen en/of ter vrijwaring van de fysieke integriteit van een individu of groep. Maladaptieve agressie wordt, in tegenstelling tot adaptieve agressie, dus niet ingegeven door een nood aan aanpassing aan de omgeving, maar wel door een individuele psychopathologie en wordt onder meer gekenmerkt door volgende elementen: een onafhankelijkheid van de normale sociale context, een afwezigheid van voorafgaandelijke sociale cues, een niet-proportionaliteit in vergelijking met de klaarblijkelijke oorzaken, zowel in intensiteit, frequentie, duur als ernst, en een niet passend einde (Connor, 2003). In het meesteronderzoek werd enkel ingegaan op maladaptieve agressie (cf. infra). Ten derde wordt overte agressie wel eens tegenover coverte agressie geplaatst. Overte agressie betreft open,

confronterende gedragingen van agressie, terwijl coverte agressie verborgen, heimelijke, clandestiene gedragingen van agressie omvat (Connor, 2003). Empirisch onderzoek toonde aan dat het theoretisch onderscheid tussen overte en coverte agressie intern valide is (Loeber & Schmaling, 1985). In het meesteronderzoek werd enkel aandacht besteed aan overte agressie (cf. infra). Ten vierde wordt vijandige agressie, ook persoonsgerichte agressie genoemd, wel eens tegenover instrumentele agressie, ook doelgerichte agressie genoemd, geplaatst. Vijandige agressie wordt gesteld met de bedoeling om het slachtoffer te kwetsen of te doen lijden, terwijl instrumentele agressie gesteld wordt met de bedoeling om een voordeel te verwerven (Buss, 1961; Feshbach, 1964, 1970; Hartup & de Wit, 1974; Rule, 1974). Vijandige en instrumentele agressie zijn echter niet wederzijds exclusief en sommige gedragingen kunnen dan ook aangemerkt worden als vijandige én instrumentele agressie (bv. foltering). In het meesteronderzoek werd ingegaan op zowel vijandige agressie als instrumentele agressie (cf. infra). Ten vijfde wordt proactieve agressie wel eens tegenover reactieve agressie geplaatst. Proactieve agressie, waarvan de theoretische roots zich in de sociale leertheorie bevinden (Bandura, 1973), gaat over weloverwogen dwingende gedragingen die gecontroleerd worden door externe bekrachtigers en gebruikt worden als middel om een gewenst doel te bereiken, terwijl reactieve agressie, waarvan de theoretische roots in het frustratie-agressie model liggen (Berkowitz, 1962; Dollard et al., 1974), gaat over boze, defensieve gedragingen als antwoord op bedreiging, frustratie of provocatie (Crick & Dodge, 1996; Dodge & Coie, 1987). Enkele empirische studies bevestigden de interne validiteit van het onderscheid tussen proactieve en reactieve agressie (Brown, Atkins, Osborne & Milnamow, 1996; Waschbusch, Willoughby & Pelham, 1998). In het meesteronderzoek werd aandacht besteed aan zowel proactieve agressie als reactieve agressie (cf. infra). Ten slotte wordt affectieve agressie wel eens tegenover zelfzuchtige agressie geplaatst. Affectieve agressie gaat over gedragingen die gesteld worden als reactie op een bedreiging en gepaard gaan met ongeplande aanvallen, zwakke modulering van motorische controle en hoge arousal van het autonoom zenuwstelsel. Zelfzuchtige agressie gaat over gemotiveerde en doelgerichte gedragingen die worden uitgevoerd volgens een bepaald plan en gepaard gaan met sterke modulering van motorische controle en lage arousal van het autonoom zenuwstelsel (Meloy, 1988; Vitiello, Behar, Hunt, Stoff & Ricciuti, 1990; Vitiello & Stoff, 1997). Zoals uit deze omschrijvingen naar voren komt, is het onderscheid tussen affectieve en zelfzuchtige agressie sterk gelijkend op het onderscheid tussen proactieve en reactieve agressie.

Het voornaamste verschil tussen beide onderscheiden is hun conceptuele oorsprong: het onderscheid tussen proactieve en reactieve agressie vindt zijn oorsprong in sociaal-psychologisch onderzoek, terwijl het onderscheid tussen affectieve en zelfzuchtige agressie zijn oorsprong vindt in neurobiologisch onderzoek, meer bepaald dierenonderzoek (Connor, 2003). In het meesteronderzoek werd ingegaan op zowel affectieve agressie als zelfzuchtige agressie (cf. infra).

Hoofdstuk 2. Slachtofferschap van agressie bij scheidsrechters

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het fenomeen slachtofferschap van agressie bij scheidsrechters. Vooreerst wordt een overzicht gegeven van de vormen van agressie waarvan scheidsrechters slachtoffer kunnen worden. Vervolgens worden de empirische inzichten in slachtofferschap van agressie bij scheidsrechters weergegeven.

2.1. Slachtofferschap van agressie bij scheidsrechters: vormen

Scheidsrechters kunnen slachtoffer worden van grofweg twee vormen van agressie, namelijk fysieke agressie en psychische agressie. Als fysieke agressie kan beschouwd worden: iedere gedraging waarbij spelers, trainers, toeschouwers of anderen een scheidsrechter in functie intentioneel fysiek aanvallen (zoals duwen, schoppen, slaan e.d.; Folkesson et al., 2002; Friman, Nyberg & Norlander, 2004). Zo geformuleerd wordt fysieke agressie intentioneel (bewust), maladaptief (ingegeven door een zekere psychopathologie), overt (openlijk), vijandig (met het oog op het berokkenen van schade), proactief (vooraf gepland) of reactief (als antwoord op een bepaalde gebeurtenis) en affectief (gepaard gaande met een sterke agitatie) of zelfzuchtig (gepaard gaande met een zwakke agitatie) gesteld. Als psychische agressie, ook verbale agressie genoemd, kan daarentegen beschouwd worden: iedere verbale uiting van spelers, trainers, toeschouwers of anderen gericht aan een scheidsrechter in functie die door hem/haar als onplezierig wordt ervaren (zoals verwensingen, roddels e.d.; Folkesson et al., 2002; Friman, Nyberg & Norlander, 2004). Zo geformuleerd wordt psychische agressie, net als fysieke agressie, intentioneel (bewust), maladaptief (ingegeven door een zekere psychopathologie), overt (openlijk), proactief (vooraf gepland) of reactief (als antwoord op een bepaalde gebeurtenis) en affectief (gepaard gaande met een sterke agitatie) of zelfzuchtig (gepaard gaande met een zwakke agitatie) gesteld. Evenwel kan psychische agressie, in tegenstelling tot fysieke agressie, zowel vijandig (met het oog op het berokkenen van schade) als instrumenteel (met het oog op het verwerven van voordeel) worden gesteld. Er zou echter ook nog een derde vorm van agressie kunnen worden onderscheiden waarvan scheidsrechters slachtoffer kunnen worden, namelijk bedreiging. Als bedreiging kan worden gezien: ieder verbaal dreigement van spelers, trainers of toeschouwers aan het adres van een scheidsrechter in functie om over te gaan tot fysieke agressie

op hem/haar (Folkesson et al., 2002; Friman, Nyberg & Norlander, 2004). Zo geformuleerd vormt bedreiging dan ook een specifieke vorm van psychische agressie. Net als psychische agressie wordt bedreiging intentioneel (bewust), maladaptief (ingegeven vanuit een zeker psychopathologie), overt (openlijk), vijandig (met het oog op het berokkenen van schade) of instrumenteel (met het oog op het verwerven van voordeel), proactief (vooraf gepland) of reactief (als reactie op een bepaalde gebeurtenis) en affectief (gepaard gaande met een sterke agitatie) of zelfzuchtig (gepaard gaande met een zwakke agitatie) gesteld.

2.2. Slachtofferschap van agressie bij scheidsrechters: empirische inzichten

In deze paragraaf wordt een beknopt overzicht gegeven van de in de wetenschappelijke onderzoeksliteratuur bekende empirische inzichten in slachtofferschap van agressie bij scheidsrechters. Vooreerst worden de empirische inzichten in slachtofferschap van agressie bij andere scheidsrechters dan voetbalscheidsrechters besproken. Vervolgens wordt specifiek ingegaan op de empirische inzichten in slachtofferschap van agressie en ervaring van bedreiging bij voetbalscheidsrechters. Ten slotte worden de empirische inzichten in slachtofferschap van fysieke agressie bij scheidsrechters met elkaar vergeleken.

2.2.1. Empirische inzichten in slachtofferschap van agressie bij andere scheidsrechters dan voetbalscheidsrechters

In deze subparagraaf worden de empirische inzichten in slachtofferschap van agressie bij andere scheidsrechters dan voetbalscheidsrechters weergegeven. Er bestaat tot dusver slechts één studie naar slachtofferschap van agressie bij basketbalscheidsrechters (Rainey & Duggan, 1998) en één studie naar slachtofferschap van agressie bij rugbyscheidsrechters (Rainey & Hardy, 1999). Er werden ook maar twee studies gepubliceerd over slachtofferschap van agressie bij baseball- en softbalscheidsrechters (Rainey, 1994; Rainey & Cherilla, 1993).

2.2.1.1. Empirische inzichten in slachtofferschap van agressie bij basketbalscheidsrechters

Aan de zelfrapportagestudie van Rainey en Duggan (1998), namen 721 (664 mannelijke en 57 vrouwelijke) van de 1500 door hen gecontacteerde erkende basketbalscheidsrechters in de Amerikaanse staat Ohio deel (responsgraad: 48%). Hun gemiddelde leeftijd was 41.9 jaar ($SD = 9.0$ jaar, range = 20-72 jaar) en hun gemiddelde ervaring 14.4 jaar ($SD = 8.3$ jaar, range = 3-49

jaar). In deze studie gaf 13.6% van de participerende scheidsrechters aan ooit al slachtoffer te zijn geweest van fysieke agressie. Er bestond geen verschil in het aantal gerapporteerde incidenten tussen mannelijke en vrouwelijke scheidsrechters. Incidenten betroffen, in orde van belangrijkheid, duwen (43.0%), slagen of stompen (28.0%), gooien van voorwerpen (19.0%), waarbij het meestal om de bal of een stoel ging, verstikken (4.0%) en spuwen (2.0%). Incidenten speelden zich vooral af tussen scheidsrechters en spelers (41.0%), in mindere mate tussen scheidsrechters en toeschouwers (35.0%) en het minst tussen scheidsrechters en trainers (19.0%). Incidenten vonden voornamelijk plaats in middelbare scholencompetities (52.0%) en in volwassenencompetities (24.0%). Hierbij bestonden er tussen beide soorten competities verschillen in de voornaamste betrokken actoren: in volwassenencompetities speelden incidenten zich in hogere mate af tussen scheidsrechters en spelers (82.0%) en in lagere mate tussen scheidsrechters en toeschouwers (7.0%), terwijl in middelbare scholencompetities incidenten zich in hogere mate afspeelden tussen scheidsrechters en toeschouwers (28.0%) en in lagere mate tussen scheidsrechters en spelers (22.0%). Alcohol- en/of drugsmisbruik speelde ook een rol, vooral bij incidenten die zich afspeelden in volwassenencompetities. Zo speelde slechts een minderheid van de incidenten zich af in volwassenencompetities (24.0%), maar speelde de meerderheid van de incidenten waarbij er sprake was van vermoedelijk alcohol en/of druggebruik (56.0%) zich af in dergelijke competities.

2.2.1.2. Empirische inzichten in slachtofferschap van agressie bij rugbyscheidsrechters

Aan de zelfrapportagestudie van Rainey en Hardy (1999) namen 682 (678 mannelijke en vier vrouwelijke) van de 1175 door hen gecontacteerde rugbyscheidsrechters in Groot-Brittannië deel (responsgraad: 58%). Hun gemiddelde leeftijd was 41.0 jaar ($SD = 7.8$ jaar, range = 16-65 jaar) en hun gemiddelde ervaring 8.5 jaar ($SD = 6.5$ jaar, range = 1-45 jaar). In deze studie gaf 5.6% van de participerende scheidsrechters aan ooit al slachtoffer te zijn geweest van fysieke agressie. Incidenten betroffen, in orde van belangrijkheid, slaan, schoppen of verstikken (47.0%), duwen, vastgrijpen of stoten (42.0%) en een kopstoot geven (11.0%). Incidenten speelden zich voornamelijk af tussen scheidsrechters en spelers (71.0%) en scheidsrechters en toeschouwers (24.0%). Slechts een van de scheidsrechters verklaarde al eens betrokken te zijn geweest in een incident met een trainer. Incidenten speelden zich hoofdzakelijk af in volwassenencompetities (79.0%). In zeer veel gevallen speelden incidenten zich af tussen scheidsrechters en een

meerderjarige agressor (84.0%). Er werd ook vastgesteld dat in 21.0% van de incidenten de agressor vermoedelijk gedronken had, in welk geval de agressor bijna altijd een toeschouwer was.

2.2.1.3. Empirische inzichten in slachtofferschap van agressie bij baseball- en softbalscheidsrechters

Aan de zelfrapportagestudie van Rainey (1994) namen 782 (763 mannelijke en 19 vrouwelijke) van de 1500 door hem gecontacteerde erkende baseball- en softbalscheidsrechters in de Amerikaanse staat Ohio deel (responsgraad: 52%). Van de participerende scheidsrechters was 60% voornamelijk actief als basebalscheidsrechter, 30% voornamelijk actief als softbalscheidsrechter en 10% even vaak actief als basebalscheidsrechter als als softbalscheidsrechter. De participerende scheidsrechters hadden een gemiddelde leeftijd van 43.0 jaar ($SD = 10.8$ jaar, range = 18-78 jaar) en een gemiddelde ervaring van 13.6 jaar ($SD = 9.2$ jaar, range = 1-60 jaar). In de observationele studie van Rainey en Cherilla (1993) bestonden de observatie-eenheden uit twee amateurbaseballcompetities, die allebei in dezelfde Amerikaanse stad werden gehouden en in goede banen geleid door de meest ervaren en bekwame scheidsrechters van de desbetreffende scheidsrechtersassociatie.

In de zelfrapportagestudie gaf 11.0% van de participerende baseball- en softbalscheidsrechters aan ooit al slachtoffer te zijn geweest van fysieke agressie. Volgens de auteurs was er mogelijk wel sprake van een zelfselectieproces dat dit resultaat vertekende. Zo kon het zijn dat scheidsrechters die al slachtoffer waren geweest van fysieke agressie meer geïnteresseerd waren om hun verhaal te doen dan scheidsrechters die nog geen slachtoffer waren geweest van fysieke agressie (Rainey, 1994). Incidenten betroffen hier voornamelijk duwen, stoten of vastgrijpen (44.0%), slaan of stompen (25.0%), en in mindere mate spuwen, verstikken of gooien van een bal of een bat (percentage onbekend; Rainey, 1994). In de observationele studie werd in de twee geobserveerde baseballcompetities geen fysieke agressie tegenover scheidsrechters vastgesteld. Er werden wel incidenten geobserveerd, in de ene competitie gemiddeld 2.4 per wedstrijd en in de andere competitie gemiddeld 3.3 per wedstrijd, maar de incidenten betroffen enkel lichte commentaren, door de onderzoekers gedefinieerd als een of twee commentaren gericht aan de scheidsrechter zonder reactie van zijn- of harentwege (83.0% van de incidenten in de ene

competitie en 85.0% van de incidenten in de andere competitie), en, in mindere mate, verhitte discussies, door de onderzoekers gedefinieerd als boze reacties tegenover de scheidsrechter die minstens 30 seconden aanhielden, het verloop van de wedstrijd verstoorden en gepaard konden gaan met een waarschuwing of verwijdering van het speelveld (3.7% van de incidenten in de ene competitie en 1.7% van de incidenten in de andere competitie; Rainey & Cherilla, 1993).

In de zelfrapportagestudie werd geen verschil vastgesteld in het aantal gemelde incidenten tussen mannelijke en vrouwelijke baseball- en softbalscheidsrechters. Aangaande de agressoren werden in de observationele studie tegenstrijdige resultaten gevonden. Zo werd in de ene baseballcompetitie vastgesteld dat het overgrote deel van de incidenten plaatsvond tussen scheidsrechters en spelers (89.0%) en slechts een kleine minderheid van de incidenten plaatsvond tussen scheidsrechters en trainers (11.0%), terwijl in de andere baseballcompetitie werd vastgesteld dat trainers (57.0%) vaker betrokken waren in incidenten met scheidsrechters dan spelers (43.0%; Rainey & Cherilla, 1993). In de zelfrapportagestudie werd vastgesteld dat incidenten in softbalcompetities zich vaker afspeelden tussen scheidsrechters en trainers dan tussen scheidsrechters en spelers en dat incidenten in baseballcompetities zich vaker afspeelden tussen scheidsrechters en spelers dan tussen scheidsrechters en trainers (Rainey, 1994). In de zelfrapportagestudie werd verder vastgesteld dat incidenten met baseball- en softbalscheidsrechters het vaakst plaatsvonden in volwassenencompetities (51.0%), gevolgd door middelbare scholencompetities (37.0%) en jeugdcompetities (12.0%) en dat er een verschil bestond tussen baseball- en softbalcompetities voor wat incidenten waarbij de agressor vermoedelijk gedronken had, betrof. Alle incidenten waarbij de agressor vermoedelijk gedronken had, speelden zich immers af in een softbalcompetitie (Rainey, 1994). Er werden in de observationele studie ook tegenstrijdige resultaten gevonden aangaande het moment in de wedstrijd waarop incidenten zich afspeelden. Zo werd in de ene baseballcompetitie vastgesteld dat meer incidenten dan verwacht op basis van toeval zich afspeelden in het begin van de wedstrijd en dat minder incidenten dan verwacht op basis van toeval zich afspeelden op het einde van de wedstrijd, maar werd in een andere baseballcompetitie geconstateerd dat er geen verschil bestond met betrekking tot het moment waarop incidenten zich voordeden (Rainey & Cherilla, 1993). Een mogelijke verklaring hiervoor was dat spelers en trainers in de ene competitie probeerden om latere beslissingen van de scheidsrechters te beïnvloeden door in het begin van de

wedstrijd al met hem/haar in discussie te treden, terwijl spelers en trainers in de andere competitie meer gesofisticeerd waren in het gebruik van de beïnvloedingsstrategie door met de scheidsrechter te beginnen discussiëren op het moment dat dit volgens hen het meest gunstige effect had. Ten slotte werd in de observationele studie vastgesteld dat meer incidenten dan verwacht op basis van het toeval plaatsvonden wanneer een team achter stond en dat minder incidenten dan verwacht op basis van het toeval plaatsvonden wanneer de score gelijk was (Rainey & Cherilla, 1993).

2.2.2. Empirische inzichten in slachtofferschap van agressie en ervaring van bedreiging bij voetbalscheidsrechters

Empirische inzichten in slachtofferschap van agressie en ervaring van bedreiging bij voetbalscheidsrechters kunnen ook slechts in één studie worden gevonden, namelijk de zelfrapportagestudie van Folkesson e.a. (2002), waaraan 107 van de 146 door hen gecontacteerde mannelijke voetbalscheidsrechters uit Värmland, een provincie in West-Zweden, deelnamen (responsgraad: 73%). De participerende scheidsrechters hadden een gemiddelde leeftijd van 37.04 jaar ($SD = 12.87$ jaar, range = 18-60 jaar) en een gemiddelde ervaring van 11.94 jaar ($SD = 8.09$ jaar, range onbekend).

In de studie van Folkesson e.a. (2002) verklaarde 72.9% van de scheidsrechters al eens slachtoffer te zijn geweest van (fysieke en/of psychische) agressie en/of zich al eens bedreigd te hebben gevoeld. Gemiddeld hadden de scheidsrechters al 37.04 keer ($SD = 129.86$ keer, range onbekend) (fysieke en/of psychische) agressie ondergaan en/of zich bedreigd gevoeld. Er werd geen verschil gevonden in de frequentie van slachtofferschap van (fysieke en/of psychische) agressie en/of ervaring van bedreiging naargelang levensoriëntatie, maar wel naargelang leeftijd en ervaring. Zo waren jonge scheidsrechters al vaker slachtoffer geweest van (fysieke en/of psychische) agressie en/of hadden zij zich al vaker bedreigd gevoeld dan oude scheidsrechters en waren scheidsrechters met veel ervaring al vaker slachtoffer geweest van (fysieke en/of psychische) agressie en/of hadden zij zich al vaker bedreigd gevoeld dan scheidsrechters met weinig ervaring. Verdere analyses brachten aan het licht dat er, voor wat de frequentie van slachtofferschap van (fysieke en/of psychische) agressie en/of ervaring van bedreiging betrof, tussen leeftijd en ervaring wel een interactie-effect bestond. Zo waren jonge scheidsrechters met

veel of weinig ervaring al vaker slachtoffer geweest van (fysieke en/of psychische) agressie en/of hadden zij zich al vaker bedreigd gevoeld dan oude scheidsrechters met veel of weinig ervaring. Concluderend stelden Folkesson e.a. (2002) dat jonge scheidsrechters vaker slachtoffer waren geweest van (fysieke en/of psychische) agressie en/of zich vaker bedreigd hadden gevoeld dan oude scheidsrechters en dat dit niet veroorzaakt werd door ontoereikende ervaring. Mogelijke verklaringen die zij hiervoor gaven waren enerzijds dat oude scheidsrechters meer levenservaring hadden en daardoor potentieel agressieve en bedreigende situaties sneller konden neutraliseren en anderzijds dat oude scheidsrechters meer respect afdwongen en daardoor minder te maken kregen met agressieve en bedreigende situaties.

In de studie van Folkesson e.a. (2002) gaf 15.0% van de scheidsrechters aan al eens slachtoffer te zijn geweest van fysieke agressie. Meer bepaald verklaarde 12.1% van de scheidsrechters al eens slachtoffer te zijn geweest van fysieke agressie door spelers, 2.8% van de scheidsrechters al eens van fysieke agressie door trainers, 0.9% van de scheidsrechters al eens van fysieke agressie door toeschouwers en eveneens 0.9% van de scheidsrechters al eens van fysieke agressie door anderen. In tabel 1 worden de in de studie van Folkesson e.a. (2002) gevonden prevalenties van slachtofferschap van fysieke agressie nog eens samengevat. Gemiddeld waren de scheidsrechters al 0.36 keer ($SD = 27.02$ keer, range onbekend) slachtoffer geweest van fysieke agressie. Er werd, voor wat de frequentie van slachtofferschap van fysieke agressie betrof, noch een verschil naargelang leeftijd, noch een verschil naargelang levensoriëntatie, noch een interactie-effect tussen leeftijd en levensoriëntatie gevonden.

Tabel 1. Prevalenties van slachtofferschap van fysieke agressie gevonden in de studie van Folkesson e.a. (2002)

Slachtofferschap fysieke agressie	Prevalentie
Door spelers	12.1%
Door trainers	2.8%
Door toeschouwers	0.9%
Door anderen	0.9%
Totaal	15.0%

In de studie van Folkesson e.a. (2002) gaf 63.6% van de scheidsrechters aan al eens slachtoffer te zijn geweest van psychische agressie. Meer bepaald zei 63.6% van de scheidsrechters al eens slachtoffer te zijn geweest van psychische agressie door spelers, 62.6% van de scheidsrechters al eens van psychische agressie door trainers, 61.7% van de scheidsrechters al eens van psychische

agressie door toeschouwers en 4.7% van de scheidsrechters al eens van psychische agressie door anderen. Tabel 2 geeft nog eens een overzicht van de in de studie van Folkesson e.a. (2002) gevonden prevalenties van slachtofferschap van psychische agressie. Gemiddeld waren de scheidsrechters al 32.03 keer ($SD = 124.17$ keer, range onbekend) slachtoffer geweest van psychische agressie. Er bestond, voor wat de frequentie van slachtofferschap van psychische agressie betrof, geen interactie-effect tussen leeftijd en levensoriëntatie, geen verschil naargelang levensoriëntatie, maar wel een verschil naargelang leeftijd. Zo waren jonge scheidsrechters al vaker slachtoffer geweest van psychische agressie dan oude scheidsrechters.

Tabel 2. Prevalenties van slachtofferschap van psychische agressie gevonden in de studie van Folkesson e.a. (2002)

Slachtofferschap psychische agressie	Prevalentie
Door spelers	63.6%
Door trainers	62.6%
Door toeschouwers	61.7%
Door anderen	4.7%
Totaal	63.6%

In de derde plaats gaf 35.1% van de scheidsrechters aan zich als scheidsrechter al eens bedreigd te hebben gevoeld. Meer bepaald verklaarde 24.3% van de scheidsrechters zich al eens bedreigd te hebben gevoeld door spelers, 18.7% van de scheidsrechters zich al eens bedreigd te hebben gevoeld door trainers, 19.6% van de scheidsrechters zich al eens bedreigd te hebben gevoeld door toeschouwers en 0.9% van de scheidsrechters zich al eens bedreigd te hebben gevoeld door anderen. In tabel 3 worden de in de studie van Folkesson e.a. (2002) gevonden prevalenties van ervaring van bedreiging nog eens opgelijst. Gemiddeld hadden de scheidsrechters zich al 4.65 keer ($SD = 27.02$ keer, range onbekend) bedreigd gevoeld. Er werd, voor wat de frequentie van ervaring van bedreiging betrof, noch een verschil naargelang leeftijd, noch een verschil naargelang levensoriëntatie, noch een interactie-effect tussen leeftijd en levensoriëntatie gevonden.

Tabel 3. Prevalenties van ervaring van bedreiging gevonden in de studie van Folkesson e.a. (2002)

Ervaring bedreiging	Prevalentie
Door spelers	24.3%
Door trainers	18.7%
Door toeschouwers	19.6%
Door anderen	0.9%
Totaal	35.1%

2.2.3. Empirische inzichten in slachtofferschap van fysieke agressie bij scheidsrechters: vergelijking

Indien de empirische inzichten inzake slachtofferschap van fysieke agressie bij basketbalscheidsrechters, baseball- en softbalscheidsrechters, rugbyscheidsrechters en voetbalscheidsrechters, die op relatief vergelijkbare wijze verzameld werden, samen bekeken werden, kon worden besloten dat de prevalentie van slachtofferschap van fysieke agressie bij rugbyscheidsrechters (5.6%) lager lag dan de prevalentie van slachtofferschap van fysieke agressie bij baseball- en softbalscheidsrechters (11.0%), die op haar beurt lager lag dan de prevalentie van slachtofferschap van fysieke agressie bij basketbalscheidsrechters (13.6%), die op haar beurt dan weer lager lag dan de prevalentie van fysieke agressie bij voetbalscheidsrechters (15.0%; Folkesson et al., 2002; Rainey, 1994; Rainey & Duggan 1998; Rainey & Hardy, 1999). Er werd vastgesteld dat het verschil tussen de prevalentie van slachtofferschap van fysieke agressie bij rugbyscheidsrechters en de prevalenties van slachtofferschap van fysieke agressie bij baseball- en softbalscheidsrechters en slachtofferschap van fysieke agressie bij basketbalscheidsrechters significant was, wat niet het geval was voor het verschil tussen de prevalentie van slachtofferschap van fysieke agressie bij baseball- en softbalscheidsrechters en de prevalentie van slachtofferschap van fysieke agressie bij basketbalscheidsrechters (Rainey, 1994; Rainey & Duggan, 1998). Er werd niet getest of de prevalentie van slachtofferschap van fysieke agressie bij voetbalscheidsrechters significant verschilde van de prevalenties van slachtofferschap van fysieke agressie bij basketbalscheidsrechters, slachtofferschap van fysieke agressie bij baseball- en softbalscheidsrechters en slachtofferschap van fysieke agressie bij rugbyscheidsrechters. Er bestond zowel voor basketbalscheidsrechters als baseball- en softbalscheidsrechters geen verschil in het aantal gerapporteerde fysieke incidenten tussen mannelijke en vrouwelijke scheidsrechters (Rainey, 1994; Rainey & Duggan, 1998). Er werd verder vastgesteld dat voor zowel basketbalscheidsrechters, baseball- en softbalscheidsrechters als rugbyscheidsrechters duwen (43.0%, 43.0%, weliswaar inclusief stoten en vastgrijpen en 42.0%, weliswaar inclusief stoten en vastgrijpen) en slagen of stompen (28.0%, 25.0% en 47.0%, weliswaar inclusief verstikking) de meest voorkomende incidenten waren (Rainey, 1994; Rainey & Duggan 1998; Rainey & Hardy, 1999). Zowel voor basketbalscheidsrechters als voor rugbyscheidsrechters

waren spelers de voornaamste agressoren (41.0% en 71.0%), gevolgd door toeschouwers (35.0% en 24.0%) en trainers (19.0% en 3.0%; Rainey & Duggan 1998; Rainey & Hardy, 1999).

Hoofdstuk 3. Impact van gewelddadig optreden op scheidsrechters

Gewelddadig optreden van spelers, trainers en toeschouwers heeft mogelijk een impact op scheidsrechters in de uitoefening van hun functie en op scheidsrechters als persoon, los van hun functie. Aangaande de impact van gewelddadig optreden op scheidsrechters in de uitoefening van hun functie dient te worden vastgesteld dat hierover slechts in twee studies, die daarenboven specifiek betrekking hebben op voetbalscheidsrechters, wordt gesproken (Folkesson et al., 2002; Friman, Nyberg & Norlander, 2004). In deze twee studies had gewelddadig optreden een impact op drie aspecten van de uitoefening van de scheidsrechtersfunctie, namelijk concentratie, prestatie en motivatie (Folkesson et al., 2002; Friman, Nyberg & Norlander, 2004). In een van de twee studies werd vastgesteld dat de impact van gewelddadig optreden op concentratie ($M = 37.98$, $SD = 28.01$, ondergrens = 0, bovengrens = 100), de impact van gewelddadig optreden op prestatie ($M = 32.73$, $SD = 25.44$, ondergrens = 0, bovengrens = 100) en de impact van gewelddadig optreden op motivatie ($M = 44.82$, $SD = 30.03$, ondergrens = 0, bovengrens = 100) zwak tot matig waren. In deze studie was de impact van gewelddadig optreden op motivatie groter dan de impact van gewelddadig optreden op concentratie en was de impact van gewelddadig optreden op concentratie op zijn beurt groter dan de impact van gewelddadig optreden op prestatie (Folkesson et al., 2002). In een van de twee studies werd ook nagegaan of de impact van gewelddadig optreden op concentratie, de impact van gewelddadig optreden op prestatie en de impact van gewelddadig optreden op motivatie verschilden naargelang leeftijd en/of levensoriëntatie (Folkesson et al., 2002). Vooreerst werd vastgesteld dat de impact van gewelddadig optreden op concentratie niet verschilde naargelang levensoriëntatie, maar wel naargelang leeftijd. Zo was de impact van gewelddadig optreden groter op de concentratie van jonge scheidsrechters dan op de concentratie van oude scheidsrechters. Er werd geen interactie-effect gevonden tussen leeftijd en levensoriëntatie voor wat de impact van gewelddadig optreden op concentratie betrof (Folkesson et al., 2002). Verder werd geconstateerd dat de impact van gewelddadig optreden op prestatie niet verschilde naargelang leeftijd, maar wel naargelang levensoriëntatie. Zo was de impact van gewelddadig optreden groter op de prestatie van pessimistische scheidsrechters dan op de prestatie van optimistische scheidsrechters. Er werd evenmin een interactie-effect gevonden tussen leeftijd en levensoriëntatie voor wat de impact

van gewelddadig optreden op prestatie betrof (Folkesson et al., 2002). Ten slotte werd vastgesteld dat de impact van gewelddadig optreden op motivatie niet verschilde naargelang leeftijd, maar wel naargelang levensoriëntatie. Zo was de impact van gewelddadig optreden groter op de motivatie van pessimistische scheidsrechters dan op de motivatie van optimistische scheidsrechters. Er werd evenmin een interactie-effect gevonden tussen leeftijd en levensoriëntatie voor wat de impact van gewelddadig optreden op motivatie betrof (Folkesson et al., 2002). Aangaande de impact van gewelddadig optreden op scheidsrechters als persoon dient te worden vastgesteld dat er slechts zeer weinig empirische resultaten bekend zijn. Slechts in één studie werd melding gemaakt van het feit dat gewelddadig optreden een impact had op twee persoonlijke aspecten van scheidsrechters, meer bepaald voetbalscheidsrechters, namelijk onveiligheidsgevoel en zelfvertrouwen (Friman, Nyberg & Norlander, 2004).

Hoofdstuk 4. Probleemstelling

Zoals blijkt uit het voorgaande, is er tot dusver nauwelijks wetenschappelijk onderzoek gevoerd naar slachtofferschap van agressie bij en de impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters (Folkesson et al., 2002; Friman, Nyberg & Norlander, 2004). Zo kunnen inzichten in de prevalentie en frequentie van slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters enkel worden gevonden in de studie van Folkesson e.a. (2002) en kan inzicht in de impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters enkel worden verworven op basis van de studies van Folkesson e.a. (2002) en Friman, Nyberg en Norlander (2004). In deze laatste studie werd echter enkel vastgesteld dat gewelddadig optreden een impact had op de concentratie, de prestatie, de motivatie, het zelfvertrouwen als persoon en het onveiligheidsgevoel als persoon van voetbalscheidsrechters, zonder dat in deze impact verder inzicht werd geboden.

Eenzijds kan hierbij de vraag worden gesteld of de door Folkesson e.a. (2002) gevonden prevalentie en frequentie van slachtofferschap van agressie bij Zweedse voetbalscheidsrechters en de door Folkesson e.a. (2002) gevonden impact van gewelddadig optreden op Zweedse voetbalscheidsrechters vergelijkbaar zijn met de prevalentie en frequentie van slachtofferschap van agressie bij en de impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters uit andere landen of streken. Anderzijds kan hierbij ook de vraag gesteld worden of de door Folkesson e.a. (2002) anno 2002 gevonden prevalentie en frequentie van slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters en de door Folkesson e.a. (2002) anno 2002 gevonden impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters vergelijkbaar zijn met de prevalentie en frequentie van slachtofferschap van agressie bij en de impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters anno 2014. Op basis van bestaand onderzoek kunnen deze vragen niet beantwoord worden. Concluderend kan dan ook worden gesteld dat zowel aangaande de prevalentie en frequentie van slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters als aangaande de impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters bijkomend onderzoek noodzakelijk is.

Zulk onderzoek is, zoals hierboven aangetoond, niet alleen relevant vanuit wetenschappelijk oogpunt maar ook vanuit praktisch oogpunt. Zo biedt dergelijk onderzoek beleidsmensen en

practici inzicht in de prevalentie en frequentie van slachtofferschap van agressie bij en de impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters, wat het mogelijk maakt om na te gaan welke preventieve en curatieve acties er voor deze problematieken aangewezen zijn. Zoals aangetoond in onderzoek naar bijvoorbeeld seksueel misbruik is het genereren van prevalentiecijfers belangrijk voor de actiebereidheid van beleidsmensen en praktici (Gorey & Leslie, 1997; Jones, Finkelhor & Kopiec, 2001).

Het meesteronderzoek had drie doelen. Een eerste doel was het verwerven van inzicht in de prevalentie en frequentie van slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters, waarbij, in navolging van vorig onderzoek (Folkesson et al., 2002; Friman, Nyberg & Norlander, 2004) als agressie zowel fysieke agressie, psychische agressie als bedreiging beschouwd werden. Een tweede doel was het in kaart brengen van de impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters, enerzijds in de uitoefening van hun functie en anderzijds als persoon. Aan de ene kant werd getracht om de impact van gewelddadig optreden op volgende scheidsrechtergebonden aspecten in kaart te brengen: concentratie, prestatie, motivatie, zelfvertrouwen als scheidsrechter en onveiligheidsgevoel als scheidsrechter. Vorig onderzoek toonde immers aan dat gewelddadig optreden een impact had op de eerste drie aspecten en op basis van vorig onderzoek kon verwacht worden dat gewelddadig optreden ook een impact had op de laatste twee aspecten (Folkesson et al., 2002; Friman, Nyberg & Norlander, 2004). Aan de andere kant werd gepoogd de impact van gewelddadig optreden op de persoonlijke aspecten zelfvertrouwen als persoon en onveiligheidsgevoel als persoon in kaart te brengen, aspecten waarop gewelddadig optreden in vorig onderzoek een impact had (Friman, Nyberg & Norlander, 2004). Een derde doel bestond uit het nagaan van de relatie tussen enerzijds de frequentie van slachtofferschap van agressie bij en de leeftijd, ervaring en levensoriëntatie van voetbalscheidsrechters en anderzijds de impact van gewelddadig optreden op en de leeftijd en levensoriëntatie van voetbalscheidsrechters. Concreet werd in het meesteronderzoek getracht een antwoord te formuleren op volgende onderzoeksvragen:

- Wat is de prevalentie van slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters?
 - Wat is de prevalentie van slachtofferschap van fysieke agressie bij voetbalscheidsrechters?

- Wat is de prevalentie van slachtofferschap van psychische agressie bij voetbalscheidsrechters?
- Wat is de prevalentie van slachtofferschap van bedreiging bij voetbalscheidsrechters?
- Wat is de frequentie van slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters?
 - Wat is de frequentie van slachtofferschap van fysieke agressie bij voetbalscheidsrechters?
 - Wat is de frequentie van slachtofferschap van psychische agressie bij voetbalscheidsrechters?
 - Wat is de frequentie van slachtofferschap van bedreiging bij voetbalscheidsrechters?
- Wat is de relatie tussen de frequentie van slachtofferschap van agressie bij en de leeftijd, ervaring en levensoriëntatie van voetbalscheidsrechters?
- Wat is de impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters?
 - Wat is de impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters in de uitoefening van hun functie?
 - Wat is de impact van gewelddadig optreden op de concentratie van voetbalscheidsrechters?
 - Wat is de impact van gewelddadig optreden op de prestatie van voetbalscheidsrechters?
 - Wat is de impact van gewelddadig optreden op de motivatie van voetbalscheidsrechters?
 - Wat is de impact van gewelddadig optreden op het zelfvertrouwen als scheidsrechter van voetbalscheidsrechters?
 - Wat is de impact van gewelddadig optreden op het onveiligheidsgevoel als scheidsrechter van voetbalscheidsrechters?
 - Wat is de impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters als persoon?
 - Wat is de impact van gewelddadig optreden op het zelfvertrouwen als persoon van voetbalscheidsrechters?

- Wat is de impact van gewelddadig optreden op het onveiligheidsgevoel als persoon van voetbalscheidsrechters?
- Wat is de relatie tussen de impact van gewelddadig optreden op en de leeftijd en levensoriëntatie van voetbalscheidsrechters?

Aangaande de derde onderzoeksvraag werden op basis van vorig onderzoek (Folkesson et al., 2002) volgende hypothesen geformuleerd: jonge voetbalscheidsrechters zijn al vaker slachtoffer geweest van agressie dan oude voetbalscheidsrechters, voetbalscheidsrechters met veel ervaring zijn al vaker slachtoffer geweest van agressie dan voetbalscheidsrechters met weinig ervaring, er bestaat een interactie-effect tussen leeftijd en ervaring voor wat de frequentie van slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters betreft en de frequentie van slachtofferschap van agressie verschilt niet tussen optimistische en pessimistische voetbalscheidsrechters. Aangaande de vijfde onderzoeksvraag werden op basis van vorig onderzoek (Folkesson et al., 2002) dan weer volgende hypothesen geformuleerd: de impact van gewelddadig optreden is groter voor jonge voetbalscheidsrechters dan voor oude voetbalscheidsrechters en de impact van gewelddadig optreden is groter voor pessimistische voetbalscheidsrechters dan voor optimistische voetbalscheidsrechters.

Hoofdstuk 5. Methodologie

In dit deel wordt de in het meesteronderzoek gehanteerde methodologie weergegeven. Meer bepaald komen in dit deel achtereenvolgens volgende aspecten aan bod: aard van onderzoek, analyse-eenheden, steekproeftrekking, meetinstrumenten, dataverzameling, datacleaning, data-analyse en methodologische beperkingen.

5.1. Aard van onderzoek

Het meesteronderzoek had tot doel om slachtofferschap van agressie bij en de impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters beschrijvend te onderzoeken. Kwantitatief onderzoek, dat een grote hoeveelheid algemene data genereert, leek hiervoor geschikter te zijn dan kwalitatief onderzoek, dat een kleine hoeveelheid specifiekere, diepgaandere data genereert (Bijleveld, 2009). Het meesteronderzoek werd dan ook post-positivistisch-kwantitatief gevoerd, wat inhoudt dat het een objectieve werkelijkheid trachtte te achterhalen, dat het trachtte neutraal en waardenvrij te zijn en dat het op een deductieve wijze werd gevoerd met toetsing van vooraf geformuleerde hypothesen (cf. supra; Pauwels & Ponsaers, 2009).

Het post-positivistisch-kwantitatieve karakter van het meesteronderzoek zorgde ervoor dat op een relatief goedkope manier data verzameld konden worden over slachtofferschap van agressie bij en de impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters en dat de analyse van deze data relatief snel kon gebeuren. Keerzijde van het post-positivistisch-kwantitatieve karakter van het meesteronderzoek was wel dat er nauwelijks inzicht kon worden geboden in de context waarin slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters zich afspeelt en gewelddadig optreden een grotere of kleinere impact heeft op voetbalscheidsrechters.

5.2. Analyse-eenheden

De analyse-eenheden van het meesteronderzoek bestonden uit de Vlaamse voetbalscheidsrechters die actief waren binnen de Koninklijke Belgische Voetbalbond (KBVB). Er werd gekozen om de voetbalscheidsrechters die actief waren binnen de KBVB als analyse-eenheden te beschouwen om twee redenen. Een eerste reden bestond uit het feit dat de KBVB de voetbalfederatie is waarbinnen het grootste aantal Vlaamse scheidsrechters actief zijn

(Voetbalfederatie Vlaanderen, 2012). Een tweede reden bestond uit het feit dat de onderzoeker zelf actief is als voetbalscheidsrechter binnen de KBVB en aldus gemakkelijker kon verzoeken tot medewerking van de KBVB. Voor zover ze in Vlaanderen en binnen de KBVB als voetbalscheidsrechter actief waren, vormden zowel mannelijke als vrouwelijke voetbalscheidsrechters, van om het even welke leeftijd, met om het even welke ervaring en van om het even welk niveau analyse-eenheden van het meesteronderzoek. Voortbouwend op het feit dat in 2011 het aantal binnen de KBVB actieve Vlaamse voetbalscheidsrechters 3773 bedroeg (Voetbalfederatie Vlaanderen, 2012), kon voorzichtig gesteld worden dat de populatie van het meesteronderzoek bestond uit 3000 tot 4000 subjecten.

5.3. Steekproeftrekking

Er werd in het meesteronderzoek gebruikgemaakt van een *convenience steekproef*, een steekproef waarvan de respondenten eenvoudig bereikt kunnen worden (Bijleveld, 2009). Er werd voor dergelijke steekproef gekozen omwille van het feit dat het vormen van een selecte steekproef makkelijker en goedkoper is dan het vormen van een aselechte steekproef en het voor het meesteronderzoek, dat explorierend was en dan ook niet de finaliteit had om representatief te zijn, niet noodzakelijk was om met een aselechte steekproef te werken (Bijleveld, 2009).

In het meesteronderzoek werd de *convenience steekproef* op verschillende manieren getrokken. Een eerste manier bestond uit het overmaken van de link naar de websurvey aan de contactpersoon van de KBVB, die deze link op zijn beurt doorstuurde naar de vijf Vlaamse provinciale scheidsrechterscommissies, die deze op hun beurt op het extranet voor hun voetbalscheidsrechters plaatsten. Via deze weg werd de link naar de websurvey drie keer verspreid onder de voetbalscheidsrechters, met tussenperioden van ongeveer twee weken. Een tweede manier bestond uit het met toestemming van de contactpersoon van de KBVB overmaken van de link naar de websurvey aan de gerechtigd correspondenten van de Vlaamse scheidsrechtersvriendenkringen, verenigingen van scheidsrechters die actief zijn/waren als voetbalscheidsrechter binnen de KBVB, waarvan de contactgegevens gevonden konden worden. Aan deze gerechtigd correspondenten werd gevraagd om de link naar de websurvey onder hun leden te verspreiden via allerlei kanalen, zoals e-mail, websites, groepen op sociale media e.d. Hierbij werd wel expliciet aan deze gerechtigd correspondenten gemeld dat het de bedoeling was

dat enkel actieve scheidsrechters de websurvey invulden. Een derde manier bestond uit het verspreiden van de link naar de websurvey in enkele groepen van Vlaamse voetbalscheidsrechters op sociale media, waarvan de onderzoeker ook zelf lid is (bijvoorbeeld Top ref's = Toppartners op Facebook). Via deze weg werd de link naar de websurvey drie keer verspreid onder de voetbalscheidsrechters, met tussenperioden van ongeveer twee weken.

In totaal namen 746 voetbalscheidsrechters deel aan het meesteronderzoek, wat ingeval de websurvey tot bij alle Vlaamse voetbalscheidsrechters die actief waren binnen de KBVB zou zijn geraakt, hetgeen wegens praktische redenen (bv. het niet gebruik kunnen maken van een internetverbinding door de analyse-eenheden gedurende de looptijd van de survey) waarschijnlijk niet het geval was, gegeven de populatiegrootte van 3000 tot 4000 (Voetbalfederatie Vlaanderen, 2012), resulteerde in een responsgraad van 19-25%. Na de datacleaning bleven er van de 746 scheidsrechters nog 672 over. De socio-demografische en scheidsrechtergebonden kenmerken van deze 672 scheidsrechters worden weergegeven in tabel 4.

Tabel 4. Socio-demografische en scheidsrechtergebonden kenmerken van de participerende scheidsrechters

Kenmerk	<i>N</i>	# (%)	<i>M (SD)</i>
Geslacht	672		
Man		656 (97.6)	
Vrouw		16 (2.4)	
Leeftijd (in jaren)	671		39.20 (16.40)
Spelersstatus	672		
Nooit actief geweest als speler/speelster		110 (16.4)	
Actief geweest als speler/speelster		453 (67.4)	
Actief als speler/speelster		109 (16.2)	
Ervaring (in jaren)	670		12.28 (10.82)
Niveau	672		
Provinciaal		655 (97.5)	
Nationaal		17 (2.5)	
Provincie	655		
Antwerpen		182 (27.8)	
Limburg		172 (26.2)	
Oost-Vlaanderen		148 (22.6)	
West-Vlaanderen		83 (12.7)	
Brabant		70 (10.7)	
Voor naamste leeftijdscategorie	672		
Jeugd		290 (43.2)	
Reserven		127 (18.9)	
Eerste elftallen		255 (37.9)	
Categorie	672		
Scheidsrechter		583 (86.8)	
Assistent-scheidsrechter		89 (13.2)	

De gerealiseerde steekproef bestond uit 656 (97.6%) mannelijke en 16 (2.4%) vrouwelijke scheidsrechters. De leeftijd van de scheidsrechters was scheef verdeeld rond een gemiddelde 39.20 jaar ($SD = 16.40$ jaar, range = 16-72 jaar; Kolmogorov-Smirnov (669) = .13, $p < .001$). In de gerealiseerde steekproef waren 110 scheidsrechters (16.4%) nooit actief geweest als voetballer/speler, 453 scheidsrechters (67.4%) niet meer actief als voetballer/speler en 109 scheidsrechters (16.2%) actief als voetballer/speler. De ervaring van de scheidsrechters was scheef verdeeld rond een gemiddelde van 12.28 seizoenen ($SD = 10.82$ seizoenen, range = 1-44 seizoenen; Kolmogorov-Smirnov (669) = .15, $p < .001$). In de gerealiseerde steekproef waren 655 scheidsrechters (97.5%) actief op provinciaal niveau en 17 scheidsrechters (2.5%) op nationaal niveau. Van de scheidsrechters die actief waren op provinciaal niveau, waren er 182 (27.8%) actief in Antwerpen, 172 (26.2%) actief in Limburg, 148 (22.6%) actief in Oost-Vlaanderen, 83 (12.7%) actief in West-Vlaanderen en 70 (10.7%) actief in Brabant. In de gerealiseerde steekproef leidden 290 scheidsrechters (43.2%) voornamelijk jeugdwedstrijden, 127 scheidsrechters (18.9%) voornamelijk reservewedstrijden en 255 scheidsrechters (37.9%) voornamelijk wedstrijden van eerste elftallen. Van de

scheidsrechters hadden er 583 (86.8%) categorie als scheidsrechter en 89 (13.2%) categorie als assistent-scheidsrechter.

5.4. Meetinstrumenten

In het meesteronderzoek werd gebruikgemaakt van twee bestaande meetinstrumenten (zie bijlage I). Voor de meting van sociodemografische en scheidsrechtergebonden kenmerken, de prevalentie en frequentie van slachtofferschap van agressie en de impact van gewelddadig optreden werd voor de naar het Nederlands vertaalde survey van Folkesson, Nyberg, Archer en Norlander (z.d.) gekozen. Voor de meting van levensoriëntatie werd gebruikgemaakt van de Nederlandstalige versie van de *'Life Orientation Test – Revised'* (*'LOT-R'*) van ten Klooster e.a. (2010). Er werd in de websurvey waarvan in het meesteronderzoek gebruikgemaakt werd ook een instrument opgenomen voor de meting van persoonlijkheid, namelijk de *'Nederlandse Persoonlijkheidsvragenlijst – 2'* (*'NPV-2'*; Barelds, Luteijn, Van Dijk & Starren, 2007). Aangezien in het meesteronderzoek geen gebruik werd gemaakt van dit instrument, wordt hier niet verder op ingegaan.²

5.4.1. Socio-demografische en scheidsrechtergebonden kenmerken, prevalentie en frequentie van slachtofferschap van agressie en impact van gewelddadig optreden

Er werd gekozen om voor de meting van de socio-demografische en scheidsrechtergebonden kenmerken, de prevalentie en frequentie van slachtofferschap van agressie en de impact van gewelddadig optreden gebruik te maken van de naar het Nederlands vertaalde survey van Folkesson e.a. (z.d.), omwille van het feit dat zoveel mogelijk werd gestreefd naar resultaten die een vergelijking met de studie van Folkesson e.a. (2002) mogelijk maakten. De naar het Nederlands vertaalde survey van Folkesson e.a. (z.d.) bestaat uit drie grote delen. In het eerste deel worden enerzijds enkele socio-demografische kenmerken, namelijk geslacht en geboortejaar, en anderzijds enkele scheidsrechtergebonden kenmerken, namelijk het al dan niet actief zijn als voetballer/spelster, het al dan niet actief geweest zijn als voetballer/spelster, het aantal maanden en jaren ervaring, het niveau waarop men actief is als

² Er werd gekozen om meer instrumenten dan nodig voor het meesteronderzoek op te nemen in de websurvey omwille van het feit dat de onderzoeker wegens zijn positie als voetbalscheidsrechter bij de KBVB een unieke mogelijkheid had om data te verzamelen die anders misschien nooit verzameld zouden kunnen worden. Het meesteronderzoek maakte in feite dan ook deel uit van een groter onderzoeksproject rond slachtofferschap van agressie bij en impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters.

scheidsrechter, de divisies in welke men scheidsrechtert en de voorkeur om dames- dan wel herenvoetbal te leiden, bevraagd. In het tweede deel wordt slachtofferschap van agressie bevraagd. Enerzijds worden de prevalentie en frequentie van ten eerste het zich bedreigd hebben gevoeld door respectievelijk spelers, trainers, toeschouwers en anderen, ten tweede slachtofferschap van fysieke agressie door respectievelijk spelers, trainers, toeschouwers en anderen en ten derde slachtofferschap van psychische agressie door respectievelijk spelers, trainers, toeschouwers en anderen bevraagd. Anderzijds wordt de ergste slachtofferervaring bevraagd. In het derde deel worden de gevolgen van agressie bevraagd. In eerste instantie wordt, voor degenen die aangeven zich al eens door spelers, trainers, toeschouwers en/of anderen bedreigd te hebben gevoeld en/of al eens slachtoffer te zijn geweest van (fysieke en/of psychische) agressie door spelers, trainers, toeschouwers en/of anderen, de invloed van hun slachtofferschap bevraagd. In tweede instantie worden de frequentie van onzekerheid/ongerustheid als scheidsrechter voor een wedstrijd en het verschil in termen van geweld tussen dames- en herenvoetbal bevraagd. In derde instantie wordt de impact van gewelddadig optreden van respectievelijk spelers, trainers en toeschouwers op achtereenvolgens concentratie, prestatie en motivatie bevraagd. Ten slotte wordt het belang van het als scheidsrechter leiden van een goede wedstrijd, voelen van waardering en eerlijk zijn bevraagd.

In het meesteronderzoek werd de naar het Nederlands vertaalde survey van Folkesson e.a. (z.d.) enerzijds op enkele punten aangepast en anderzijds op enkele punten aangevuld. In het eerste deel werd de vraag naar het aantal maanden en jaren ervaring geherformuleerd in een vraag naar het aantal seizoenen ervaring, omwille van het feit dat onder scheidsrechters ervaring eerder wordt uitgedrukt in seizoenen dan in jaren en/of maanden. Er werd voor de scheidsrechters op provinciaal niveau een vraag ingevoegd naar de provincie waarbinnen men actief was, omwille van het feit dat verwacht kon worden dat slachtofferschap van agressie bij en/of de impact van gewelddadig optreden op scheidsrechters op provinciaal niveau verschilden naargelang de provincie waar deze scheidsrechters actief waren. De vraag naar de divisies in welke men voornamelijk actief is als scheidsrechter werd vervangen door een vraag voor de scheidsrechters op provinciaal niveau naar de leeftijdscategorie waarvoor men voornamelijk wedstrijden leidde, omwille van het feit dat de vraag naar de divisies niet gebruikt kon worden voor statistische data-analyse, wat wel het geval was voor de vraag naar de leeftijdscategorie waarvoor men

voornamelijk wedstrijden leidde. Er werd, op aanraden van de contactpersoon bij de KBVB, een vraag ingevoegd naar het hebben van categorie als scheidsrechter dan wel als assistent-scheidsrechter, omwille van het feit dat verwacht kon worden dat slachtofferschap van agressie en/of de impact van gewelddadig optreden verschilden naargelang het feit of men scheidsrechter dan wel assistent-scheidsrechter was. De vragen naar het belang van het als scheidsrechter leiden van een goede wedstrijd, voelen van waardering en eerlijk zijn en de vraag naar de frequentie van onzekerheid/ongerustheid als scheidsrechter voor een wedstrijd werden om pragmatische redenen naar het einde van dit deel verplaatst, waarbij in het geval van de vragen naar het belang van het als scheidsrechter leiden van een goede wedstrijd, voelen van waardering en eerlijk zijn de antwoordwijze veranderd werd van 100-graden *Visual Analogue Scales*, schalen waar de participant ergens op een lijn een kruis moet zetten om te antwoorden, naar vijfpunts *Likertschalen* met als ankerpunten *helemaal niet belangrijk* en *zeer belangrijk*. Een dergelijke antwoordwijze was voor de scheidsrechters immers duidelijker. In het tweede deel werd de vraag naar de prevalentie en frequentie van het zich bedreigd hebben gevoeld door respectievelijk spelers, trainers, toeschouwers en anderen vervangen door een vraag naar slachtofferschap van bedreiging door respectievelijk spelers, trainers, toeschouwers en anderen, waarbij verduidelijkt werd dat onder bedreiging het uiten van een verbaal dreigement tot het begaan van fysieke agressie diende te worden verstaan. Hiervoor werd gekozen omwille van het feit dat vragen naar een gevoel van bedreiging subjectiever zijn en dus ook uiteenloper worden beantwoord dan vragen naar slachtofferschap van bedreiging met een verduidelijking van wat hieronder dient te worden verstaan. In het derde deel werd, omwille van de duidelijkheid voor de scheidsrechters, de antwoordwijze van de vragen naar de impact van gewelddadig optreden van respectievelijk spelers, trainers en toeschouwers op achtereenvolgens concentratie, prestatie en motivatie van 100-graden *Visual Analogue Scales* gewijzigd in vijfpunts *Likertschalen* met als ankerpunten *helemaal niet* en *zeer sterk* en werden vragen toegevoegd naar de impact van gewelddadig optreden van respectievelijk spelers, trainers en toeschouwers op achtereenvolgens zelfvertrouwen als scheidsrechter, zelfvertrouwen als persoon, onveiligheidsgevoel als scheidsrechter en onveiligheidsgevoel als persoon, opnieuw met als antwoordwijze vijfpunts *Likertschalen* met als ankerpunten *helemaal niet* en *zeer sterk*. Via deze vragen kon immers een vollediger beeld verkregen worden van de impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters.

Op basis van het antwoordgemiddelde van de vragen naar de impact van gewelddadig optreden van spelers, trainers en toeschouwers op concentratie, prestatie, motivatie, zelfvertrouwen als scheidsrechter, zelfvertrouwen als persoon, onveiligheidsgevoel als scheidsrechter en onveiligheidsgevoel als persoon werden schalen geconstrueerd ter meting van de impact van gewelddadig optreden op concentratie (Cronbach's alpha = .85), de impact van gewelddadig optreden op prestatie (Cronbach's alpha = .91), de impact van gewelddadig optreden op motivatie (Cronbach's alpha = .94), de impact van gewelddadig optreden op zelfvertrouwen als scheidsrechter (Cronbach's alpha = .96), de impact van gewelddadig optreden op zelfvertrouwen als persoon (Cronbach's alpha = .98), de impact van gewelddadig optreden op onveiligheidsgevoel als scheidsrechter (Cronbach's alpha = .96) en de impact van gewelddadig optreden op onveiligheidsgevoel als persoon (Cronbach's alpha = .97). Er werd voor elk van de schalen een Cronbach's alpha, de in het meesteronderzoek gehanteerde maat ter meting van de interne consistentie van een schaal, gevonden ruim boven de minimaal aanvaardbare waarde van .70 (DeVellis, 1991, Nunnally, 1978). In de studie van Folkesson e.a. (2002) werden voor de schalen die gebruikt werden ter meting van de impact van gewelddadig optreden op concentratie, de impact van gewelddadig optreden op prestatie en de impact van gewelddadig optreden op motivatie geen interne consistenties gerapporteerd.

5.4.2. Levensoriëntatie

Er werd gekozen om de 'LOT-R' mee op te nemen in het meesteronderzoek, ondanks het feit dat in de studie van Folkesson e.a. (2002) de 'Life Orientation Test' ('LOT') werd opgenomen. Vorig onderzoek toonde immers aan dat twee items van de 'LOT' problematisch waren en dat de 'LOT-R' een beter alternatief was (Scheier, Carver & Bridges, 1994). De 'LOT' bestaat uit acht inhoudelijk relevante items, waarvan er vier gehercodeerd dienen te worden, en vier filler items, vier items die gebruikt worden om het onderliggende doel van de test iets of wat te verbergen (Scheier & Carver, 1985). In vorig onderzoek bedroeg de Cronbach's alpha van de 'LOT' .76 (Scheier & Carver, 1985). De 'LOT-R' bestaat slechts uit zes inhoudelijk relevante items, waarvan er drie gehercodeerd moeten worden, en eveneens vier filler items en had in vorig onderzoek een Cronbach's alpha van .78 (Scheier, Carver & Bridges, 1994). De 'LOT-R' werd reeds door ten Klooster e.a. (2010) vertaald vanuit het Engels naar het Nederlands. Hun versie van de 'LOT-R' bestaat eveneens uit zes inhoudelijk betekenisvolle items, waarvan er drie

gehercodeerd moeten worden, en vier filler items. Elk van de items dient gescoord te worden op een achtpunts *Likertschaal* gaande van *absoluut niet mee eens* tot *absoluut mee eens*. In vorig onderzoek had de Nederlandstalige versie van de 'LOT-R' van ten Klooster e.a. (2010) een Cronbach's alpha gaande van .58 tot .80 (ten Klooster et al., 2010). In het meesteronderzoek werd gebruikgemaakt van de Nederlandstalige versie van de 'LOT-R' van ten Klooster e.a. (2010), weliswaar aangepast op twee punten. Enerzijds werd ervoor gekozen om een van de filler items te herformuleren omwille van het feit dat dit item door ten Klooster e.a. (2010) manifest fout vertaald werd vanuit het Engels ("I enjoy my friends a lot" werd door hen vertaald als "Ik kan mijn vrienden veel plezier geven"). Anderzijds werd ervoor gekozen om niet met achtpunts *Likertschalen*, maar met vijfpuits *Likertschalen* gaande van *helemaal mee oneens* tot *helemaal mee eens* te werken, omwille van het feit dat de oorspronkelijke 'LOT-R' gebruikmaakt van vijfpuits *Likertschalen* in plaats van achtpunts *Likertschalen* (Scheier, Carver & Bridges, 1994). Bijgevolg bedroegen de onder- en bovengrens van de 'LOT-R' in het meesteronderzoek nul en 24, waarbij een score van nul wees op een zeer sterk pessimisme en een score van 24 op een zeer sterk optimisme. In het meesteronderzoek werd voor de 'LOT-R' een Cronbach's alpha gevonden van .56. Gezien het feit dat deze Cronbach's alpha lager was dan .70, de waarde die over het algemeen beschouwd wordt als minimaal aanvaardbaar (DeVellis, 1991, Nunnally, 1978), kon dit instrument niet gebruikt worden voor statistische analyses.

5.5. Dataverzameling

Voor de dataverzameling werd in het meesteronderzoek gebruikgemaakt van een kwantitatieve websurvey, ingeleid met een welkomstbericht en afgesloten met een dankbericht (zie bijlage II). In het welkomstbericht kwamen volgende elementen aan bod: een situering van het onderzoek, de duurtijd van de websurvey, een verwijzing naar de anonimiteit van de antwoorden en de contactgegevens voor eventuele vragen. In de eigenlijke websurvey kwamen zes delen aan bod. De eerste vier delen, respectievelijk getiteld persoonskenmerken, scheidsrechterskenmerken, slachtofferschap van agressie en gevolgen van agressie, werden gevormd door de aangepaste naar het Nederlands vertaalde survey van Folkesson e.a. (z.d.). Het vijfde deel, getiteld stijlkenmerken, bestond enerzijds uit de aangepaste Nederlandstalige versie van de 'LOT-R' van ten Klooster e.a. (2010) en anderzijds uit de 'NPV-2' (Barelds et al., 2007). In het zesde deel konden de scheidsrechters hun eventuele opmerkingen kwijt. In het dankbericht werden de

scheidsrechters enerzijds bedankt voor hun medewerking en werd hen anderzijds contactgegevens gegeven voor het geval waarin ze naar aanleiding van het invullen van de websurvey met iemand wensten te spreken.

Niettegenstaande gepoogd werd zo dicht mogelijk aan te leunen bij de studie van Folkesson e.a. (2002), waarin gebruik werd gemaakt van een klassieke postsurvey, werd in het meesteronderzoek gebruikgemaakt van een websurvey. Dit zorgde immers voor een kostenbesparing bij de dataverzameling en een tijdsbesparing bij de data-invoer en datacleaning. Keerzijde van de keuze voor een websurvey was wel dat dit onder de scheidsrechters mogelijk voor een gedaald gevoel van anonimiteit en vertrouwelijkheid van de antwoorden zorgde (Lozar Manfreda & Vehovar, 2008) en dat dit ertoe leidde dat de resultaten niet zonder meer vergeleken konden worden met die van de studie van Folkesson e.a. (2002). Zoals hierboven werd vermeld, werd echter in het welkomstbericht uitdrukkelijk aangegeven dat de antwoorden anoniem waren, hetgeen kracht werd bijgezet door het onder het welkomstbericht laten verschijnen van een disclaimer die uitdrukkelijk melding maakte van het feit dat de websurvey anoniem was.

5.6. Datacleaning

De verzamelde data werden getransporteerd naar het statistische programma '*Statistical Package for the Social Sciences*' ('SPSS') versie 22.0 (IBM Corp, 2013), waarmee de analyses werden uitgevoerd, en vervolgens, waar nodig, aangepast aan het vooraf ontwikkelde codeboek (zie bijlage III). Vooreerst met deze ingegeven data statistische analyses konden worden uitgevoerd, werden ze eerst gecleaned. Vooreerst bestond de datacleaning uit het missing maken van bepaalde antwoorden. Er werden zes criteria gehanteerd om te bepalen of antwoorden missing dienden te worden gemaakt. Een eerste criterium hield in dat onrealistische antwoorden (bv. respondenten die aangaven al 70 keer fysieke agressie ondergaan hadden) missing gemaakt diende te worden. Een tweede criterium hield in dat alle prevalenties van slachtofferschap van een van de drie vormen van agressie missing gemaakt dienden te worden indien minstens twee van de vier prevalenties van slachtofferschap van de vorm van agressie in kwestie onbeantwoord waren. Een derde criterium hield in dat alle prevalenties van slachtofferschap van agressie missing gemaakt dienden te worden indien voor twee van de drie vormen van agressie alle prevalenties van slachtofferschap onbeantwoord waren of missing gemaakt werden

overeenkomstig het tweede criterium. Een vierde criterium hield in dat alle frequenties van slachtofferschap van een van de drie vormen van agressie missing gemaakt dienden te worden indien minstens twee van de vier frequenties van slachtofferschap van de vorm van agressie in kwestie onbeantwoord waren of missing gemaakt werden overeenkomstig het eerste criterium. Een vijfde criterium hield in dat alle ingevulde frequenties van slachtofferschap van agressie missing gemaakt dienden te worden indien voor twee van de drie vormen van agressie alle frequenties van slachtofferschap onbeantwoord waren of missing gemaakt werden overeenkomstig het vierde criterium. Een zesde criterium hield in dat alle antwoorden op de 'LOT-R' missing gemaakt dienden te worden indien alle items van deze schaal beantwoord werden met *neutraal*. Er werd voor deze criteria gekozen omwille van het feit dat er in deze gevallen twijfels rezen over de waarachtigheid van de antwoorden (eerste, tweede, derde, vierde en vijfde criterium) of er sprake was van de antwoordtendentie van *neiging tot het gemiddelde*, waarbij participanten bij voortdurende hetzelfde antwoord geven (Bijleveld, 2009). Vervolgens bestond de datacleaning uit het uit de dataset verwijderen van de volledig onbruikbare surveys, waaronder de surveys waarin alle vragen naar de prevalentie van slachtofferschap van agressie onbeantwoord waren of waar de antwoorden op al deze vragen missing gemaakt werden, begrepen dienden te worden. Zo werden 74 van de 746 surveys uit de dataset verwijderd, hetgeen met zich meebracht dat de steekproef waarmee de statistische analyses werden uitgevoerd uit 672 eenheden bestond.

5.7. Data-analyse

Vooraleer de voor verdere statistische analyse onbruikbare surveys verwijderd werden, werd via chi-kwadraat testen en variantieanalyses nagegaan of er verschillen waren inzake socio-demografische en scheidsrechtergebonden variabelen tussen scheidsrechters die stopten met het invullen van de survey vooraleer de vragen naar slachtofferschap van agressie aan bod kwamen, scheidsrechters die stopten met het invullen van de survey vooraleer de vragen naar de gevolgen van agressie aan bod kwamen, scheidsrechters die stopten met het invullen van de survey vooraleer de vragen naar stijlkenmerken aan bod kwamen en scheidsrechters die de volledige survey invulden. Chi-kwadraat testen toonden aan dat het al dan niet actief zijn (geweest) als voetballer/speler ($\chi^2 (6, n = 746) = 3.27, p = .775, \text{Cramer's } V = .05$), de provincie waar scheidsrechters op provinciaal niveau actief waren ($\chi^2 (12, n = 727) = 12.65, p = .395, \text{Cramer's}$

$V = .08$), de leeftijdscategorie waarvoor scheidsrechters voornamelijk wedstrijden leidde ($\chi^2 (6, n = 746) = 9.53, p = .146$, Cramer's $V = .08$) en het hebben van categorie als scheidsrechter dan wel assistent-scheidsrechter ($\chi^2 (3, n = 746) = 1.89, p = .597$, Cramer's $V = .05$) niet significant verschilden tussen scheidsrechters die stopten met het invullen van de survey vooraleer de vragen naar slachtofferschap van agressie aan bod kwamen, scheidsrechters die stopten met het invullen van de survey vooraleer de vragen naar de gevolgen van agressie aan bod kwamen, scheidsrechters die stopten met het invullen van de survey vooraleer de vragen naar stijlkenmerken aan bod kwamen en scheidsrechters die de volledige survey invulden. De chi-kwadraat testen tussen geslacht en het niveau waarop scheidsrechters actief waren enerzijds en de vordering in de survey anderzijds konden niet geïnterpreteerd worden vanwege een verwachte frequentie van minder dan vijf in meer dan 20% van de cellen. De variantieanalyse met de vordering in de survey als groeperende variabele en leeftijd als testvariabele was significant ($F (3, 740) = 7.16, p < .001$). Tukey post-hoc testen maakten duidelijk dat scheidsrechters die de survey volledig invulden ($M = 40.58, SD = 16.37$) ouder waren dan scheidsrechters die stopten met het invullen van de survey vooraleer de vragen naar slachtofferschap van agressie aan bod kwamen ($M = 34.78, SD = 17.00$), scheidsrechters die stopten met het invullen van de survey vooraleer de vragen naar de gevolgen van agressie aan bod kwamen ($M = 35.13, SD = 15.54$) en scheidsrechters die stopten met het invullen van de survey vooraleer de vragen naar stijlkenmerken aan bod kwamen ($M = 33.04, SD = 15.94$). De variantieanalyse met de vordering in de survey als groeperende variabele en ervaring als testvariabele was eveneens significant ($F (3, 740) = 3.12, p = .025$). Tukey post-hoc testen maakten duidelijk dat scheidsrechters die de survey volledig invulden ($M = 12.90, SD = 10.98$) meer ervaring hadden dan scheidsrechters die stopten met het invullen van de survey vooraleer de vragen naar stijlkenmerken aan bod kwamen ($M = 8.59, SD = 10.18$).

De eigenlijke data-analyse bestond uit twee fasen. In een eerste fase werden de descriptieve maten van de variabelen berekend en werd van de variabelen een grafische voorstelling opgevraagd. Zo werd van de nominale en de ordinale variabelen de modus berekend en werden van deze variabelen de frequentietabel en het staafdiagram opgevraagd. Van de metrische variabelen werden het gemiddelde, de mediaan, de standaardafwijking en variantie, de scheef- en platheid en het minimum en maximum berekend. Verder werd van de metrische variabelen het

histogram met normaalverdeling opgevraagd en werden met deze variabelen Kolmogorov-Smirnov testen uitgevoerd om na te gaan of ze al dan niet normaal verdeeld waren. In een tweede fase werden de scheidsrechters, in navolging van de studie van Folkesson e.a. (2002), naargelang leeftijd (cut-off point = 49.3%) en ervaring (cut-off point = 49.9%) gesplitst in twee groepen, respectievelijk jong ($M = 24.30$ jaar, $SD = 6.31$ jaar, range = 16-39 jaar) en oud ($M = 53.71$ jaar, $SD = 8.06$, range = 40-72 jaar) en weinig ervaring ($M = 3.64$ seizoenen, $SD = 2.23$ seizoenen, range = 1-8 seizoenen) en veel ervaring ($M = 20.87$ seizoenen, $SD = 8.96$ seizoenen, range = 9-44 seizoenen). Zo werden nieuwe variabelen ter meting van leeftijd en ervaring geconstrueerd, waarmee vervolgens twee soorten testen werden uitgevoerd. Enerzijds werden two-way variantieanalyses uitgevoerd om na te gaan of de frequenties van slachtofferschap van agressie verschilden naargelang leeftijd en/of ervaring en/of er, voor wat deze frequenties betrof, interactie-effecten bestonden tussen leeftijd en ervaring. Anderzijds werd een multivariate variantieanalyse uitgevoerd om na te gaan of de impact van gewelddadig optreden op concentratie, de impact van gewelddadig optreden op prestatie, de impact van gewelddadig optreden op motivatie, de impact van gewelddadig optreden op zelfvertrouwen als scheidsrechter, de impact van gewelddadig optreden op zelfvertrouwen als persoon, de impact van gewelddadig optreden op onveiligheidsgevoel als scheidsrechter en de impact van gewelddadig optreden op onveiligheidsgevoel als persoon verschilden naargelang leeftijd. Voor alle statistische testen werd een significantieniveau van $\alpha = .05$ gehanteerd.

5.8. Methodologische beperkingen

Het meesteronderzoek kende drie belangrijke methodologische beperkingen. Een eerste beperking was het gebruik van een selecte steekproef, namelijk een *convenience steekproef*, een steekproef waarvan de respondenten geselecteerd worden omdat ze eenvoudig bereikt kunnen worden (Bijleveld, 2009). Dit had tot gevolg dat de gevonden resultaten enkel verkennende inzichten konden bieden, zonder dat deze inzichten van toepassing konden worden verklaard op de gehele populatie van Vlaamse voetbalscheidsrechters. Een tweede beperking was het in de loop van de websurvey stoppen met het beantwoorden van de vragen door relatief veel respondenten, hetgeen hoogstwaarschijnlijk te wijten was aan de relatief lange duurtijd van de websurvey, die voornamelijk veroorzaakt werd door het opnemen van de 140 items tellende 'NPV-2' (Barelds et al., 2007). Niettegenstaande de lange duurtijd van de websurvey, werd deze

toch door 463 van de 3000 tot 4000 analyse-eenheden (Voetbalfederatie Vlaanderen, 2012) volledig ingevuld. Een derde beperking was het feit dat er, net als in de zelfrapportagestudie van Rainey (1994), mogelijk sprake was van een zelfselectieproces dat de data vertekende. Zo was het niet ondenkbaar dat scheidsrechters die al slachtoffer waren geweest van agressie eerder geneigd waren om te participeren aan het meesteronderzoek dan scheidsrechters die nog geen slachtoffer waren geweest van agressie.

Hoofdstuk 6. Resultaten

In dit deel worden de resultaten van het meesteronderzoek besproken. Ten eerste komen de prevalentie en frequentie van slachtofferschap van agressie aan bod. Ten tweede wordt de relatie tussen leeftijd en ervaring enerzijds en de frequentie van slachtofferschap van agressie anderzijds besproken. Ten derde volgt de impact van gewelddadig optreden. Ten vierde wordt ingegaan op de relatie tussen leeftijd en de impact van gewelddadig optreden.

6.1. Prevalentie en frequentie van slachtofferschap van agressie

In het meesteronderzoek verklaarde 85.9% van de scheidsrechters al eens slachtoffer te zijn geweest van agressie. Meer bepaald zei 67.5% van de scheidsrechters al eens slachtoffer te zijn geweest van agressie door spelers, 66.5% van de scheidsrechters al eens van agressie door trainers, 79.6% van de scheidsrechters al eens van agressie door toeschouwers en 21.7% van de scheidsrechters al eens van agressie door anderen. Gemiddeld waren de scheidsrechters al 55.59 keer ($SD = 126.85$ keer, range = 0-1365 keer) slachtoffer geweest van agressie. Concreter waren de scheidsrechters gemiddeld al 14.37 keer ($SD = 39.65$ keer, range = 0-528 keer) slachtoffer geweest van agressie door spelers, 10.59 keer ($SD = 24.16$ keer, range = 0-200 keer) van agressie door trainers, 28.33 keer ($SD = 74.57$ keer, range = 0-1050 keer) van agressie door toeschouwers en 3.13 keer ($SD = 15.45$ keer, range = 0-165 keer) van agressie door anderen. In tabel 5 worden de in het meesteronderzoek gevonden prevalenties en frequenties van slachtofferschap van agressie nog eens samengevat.

Tabel 5. Prevalenties en frequenties van slachtofferschap van agressie gevonden in het meesteronderzoek

Slachtofferschap agressie	Prevalentie	Frequentie (gemiddeld)
Door spelers	67.5%	14.37 ($SD = 39.65$)
Door trainers	66.5%	10.59 ($SD = 24.16$)
Door toeschouwers	79.6%	28.33 ($SD = 74.57$)
Door anderen	21.7%	3.13 ($SD = 15.45$)
Totaal	85.9%	55.59 ($SD = 126.85$)

In het meesteronderzoek verklaarde 33.2% van de scheidsrechters al eens slachtoffer te zijn geweest van fysieke agressie. Meer bepaald zei 27.7% van de scheidsrechters al eens slachtoffer te zijn geweest van fysieke agressie door spelers, 5.7% van de scheidsrechters al eens van fysieke agressie door trainers, 9.1% van de scheidsrechters al eens van fysieke agressie door toeschouwers en 2.8% van de scheidsrechters al eens van fysieke agressie door anderen.

Gemiddeld waren de scheidsrechters al 0.68 keer ($SD = 1.43$ keer, range = 0-12 keer) slachtoffer geweest van fysieke agressie. Concreter waren de scheidsrechters gemiddeld al 0.45 keer ($SD = 0.96$ keer, range = 0-8 keer) slachtoffer geweest van fysieke agressie door spelers, 0.07 keer ($SD = 0.33$ keer, range = 0-5 keer) van fysieke agressie door trainers, 0.13 keer ($SD = 0.46$ keer, range = 0-3 keer) van fysieke agressie door toeschouwers en 0.04 keer ($SD = 0.42$ keer, range = 0-10 keer) van fysieke agressie door anderen. Tabel 6 geeft nog eens een overzicht van de in het meesteronderzoek gevonden prevalenties en frequenties van slachtofferschap van fysieke agressie.

Tabel 6. Prevalenties en frequenties van slachtofferschap van fysieke agressie gevonden in het meesteronderzoek

Slachtofferschap fysieke agressie	Prevalentie	Frequentie (gemiddeld)
Door spelers	27.7%	0.45 ($SD = 0.96$)
Door trainers	5.7%	0.07 ($SD = 0.33$)
Door toeschouwers	9.1%	0.13 ($SD = 0.46$)
Door anderen	2.8%	0.04 ($SD = 0.42$)
Totaal	33.2%	0.68 ($SD = 1.43$)

In het meesteronderzoek verklaarde 79.2% van de scheidsrechters al eens slachtoffer te zijn geweest van psychische agressie. Meer bepaald rapporteerde 60.4% van de scheidsrechters al eens slachtoffer te zijn geweest van psychische agressie door spelers, 62.3% van de scheidsrechters al eens van psychische agressie door trainers, 74.5% van de scheidsrechters al eens van psychische agressie door toeschouwers en 19.9% van de scheidsrechters al eens van psychische agressie door anderen. Gemiddeld waren de scheidsrechters al 45.78 keer ($SD = 112.98$ keer, range = 0-1300 keer) slachtoffer geweest van psychische agressie. Concreter waren de scheidsrechters gemiddeld al 11.63 keer ($SD = 36.03$ keer, range 0-500 keer) slachtoffer geweest van psychische agressie door spelers, 8.55 keer ($SD = 20.82$ keer, range = 0-150 keer) van psychische agressie door trainers, 23.61 keer ($SD = 67.32$ keer, range = 0-1000 keer) van psychische agressie door toeschouwers en 2.69 keer ($SD = 14.12$ keer, range 0-150 keer) van psychische agressie door anderen. In tabel 7 worden de in het meesteronderzoek gevonden prevalenties en frequenties van slachtofferschap van psychische agressie nog eens overzichtelijk weergegeven.

Tabel 7. Prevalenties en frequenties van slachtofferschap van psychische agressie gevonden in het meesteronderzoek

Slachtofferschap psychische agressie	Prevalentie	Frequentie (gemiddeld)
Door spelers	60.4%	11.63 (<i>SD</i> = 36.03)
Door trainers	62.3%	8.55 (<i>SD</i> = 20.82)
Door toeschouwers	74.5%	23.61 (<i>SD</i> = 67.32)
Door anderen	19.9%	2.69 (<i>SD</i> = 14.12)
Totaal	79.2%	45.78 (<i>SD</i> = 112.98)

In het meesteronderzoek verklaarde 61.0% van de scheidsrechters al eens te zijn bedreigd. Meer bepaald rapporteerde 42.7% van de scheidsrechters al eens te zijn bedreigd door spelers, 34.1% van de scheidsrechters al eens te zijn bedreigd door trainers, 49.4% van de scheidsrechters al eens te zijn bedreigd door toeschouwers en 9.1% van de scheidsrechters al eens te zijn bedreigd door anderen. Gemiddeld waren de scheidsrechters al 9.80 keer (*SD* = 29.16 keer, range = 0-300 keer) bedreigd. Concreter waren de scheidsrechters gemiddeld al 2.26 keer (*SD* = 8.30 keer, range = 0-110 keer) bedreigd door spelers, 1.96 keer (*SD* = 6.85 keer, range = 0-100 keer) door trainers, 5.15 keer (*SD* = 18.56 keer, range = 0-200 keer) door toeschouwers en 0.48 keer (*SD* = 2.93 keer, range = 0-50 keer) door anderen. Tabel 8 vat de in het meesteronderzoek gevonden prevalenties en frequenties van slachtofferschap van bedreiging nog eens samen.

Tabel 8. Prevalenties en frequenties van slachtofferschap van bedreiging gevonden in het meesteronderzoek

Slachtofferschap bedreiging	Prevalentie	Frequentie (gemiddeld)
Door spelers	42.7%	2.26 (<i>SD</i> = 8.30)
Door trainers	34.1%	1.96 (<i>SD</i> = 6.85)
Door toeschouwers	49.4%	5.15 (<i>SD</i> = 18.65)
Door anderen	9.1%	0.48 (<i>SD</i> = 2.93)
Totaal	61.0%	9.80 (<i>SD</i> = 29.16)

6.2. Relatie tussen leeftijd, ervaring en frequentie van slachtofferschap van agressie

Een two-way variantieanalyse maakte duidelijk dat er geen significant interactie-effect bestond tussen leeftijd en ervaring voor wat de frequentie van slachtofferschap van agressie betrof ($F(1, 555) = 0.01, p = .926, \eta^2 = .00$) en dat leeftijd geen significante verschillen teweegbracht op de frequentie van slachtofferschap van agressie ($F(1, 555) = 0.07, p = .793, \eta^2 = .00$). Deze two-way variantieanalyse indiceerde wel dat ervaring significante verschillen veroorzaakte op de frequentie van slachtofferschap van agressie ($F(1, 555) = 14.28, p < .001, \eta^2 = .03$). Zo waren scheidsrechters met veel ervaring ($M = 81.95, SD = 163.51$) al vaker slachtoffer geweest van agressie dan scheidsrechters met weinig ervaring ($M = 33.22, SD = 77.44$).

Navolgende two-way variantieanalyses maakten vooreerst duidelijk dat er geen significante interactie-effecten bestonden tussen leeftijd en ervaring voor wat de frequenties van slachtofferschap van fysieke agressie ($F(1, 649) = 0.29, p = .590, \eta^2 = .00$), slachtofferschap van psychische agressie ($F(1, 567) = 0.02, p = .876, \eta^2 = .00$) en slachtofferschap van bedreiging betrof ($F(1, 642) = 0.48, p = .491, \eta^2 = .00$). Deze two-way variantieanalyses toonden verder aan dat leeftijd geen significante verschillen teweegbracht op de frequenties van slachtofferschap van fysieke agressie ($F(1, 649) = 0.18, p = .688, \eta^2 = .00$), slachtofferschap van psychische agressie ($F(1, 567) = 0.23, p = .630, \eta^2 = .00$) en slachtofferschap van bedreiging ($F(1, 642) = 0.70, p = .405, \eta^2 = .00$). Deze two-way variantieanalyses wezen er ten slotte op dat ervaring wel significante verschillen teweegbracht op de frequenties van slachtofferschap van fysieke agressie ($F(1, 649) = 26.37, p < .001, \eta^2 = .04$), slachtofferschap van psychische agressie ($F(1, 567) = 12.09, p < .001, \eta^2 = .02$) en slachtofferschap van bedreiging ($F(1, 642) = 8.39, p = .004, \eta^2 = .01$). Zo waren scheidsrechters met veel ervaring ($M = 1.06, SD = 1.83; M = 66.06, SD = 145.31; M = 14.87, SD = 38.12$) al vaker slachtoffer geweest van fysieke agressie, psychische agressie en bedreiging dan scheidsrechters met weinig ervaring ($M = 0.32, SD = 0.73; M = 28.11, SD = 69.72; M = 4.96, SD = 14.93$).

6.3. Impact van gewelddadig optreden

Voor de schalen die geconstrueerd werden ter meting van de impact van gewelddadig optreden werden volgende gemiddelden gevonden: 1.23 ($SD = 1.03, \text{range} = 0-4$) voor de schaal ter meting van de impact van gewelddadig optreden op concentratie, 1.05 ($SD = 1.07, \text{range} = 0-4$) voor de schaal ter meting van de impact van gewelddadig optreden op prestatie, 1.29 ($SD = 1.26, \text{range} = 0-4$) voor de schaal ter meting van de impact van gewelddadig optreden op motivatie, 1.00 ($SD = 1.19, \text{range} = 0-4$) voor de schaal ter meting van de impact van gewelddadig optreden op zelfvertrouwen als scheidsrechter, 0.57 ($SD = 1.01, \text{range} = 0-4$) voor de schaal ter meting van de impact van gewelddadig optreden op zelfvertrouwen als persoon, 0.92 ($SD = 1.10, \text{range} = 0-4$) voor de schaal ter meting van de impact van gewelddadig optreden op onveiligheidsgevoel als scheidsrechter en 0.47 ($SD = 0.83, \text{range} = 0-4$) voor de schaal ter meting van de impact van gewelddadig optreden op onveiligheidsgevoel als persoon. Gegeven de ondergrens van nul en bovengrens van vier voor elk van deze schalen, kan worden gesteld dat de impact van gewelddadig optreden op elk van deze aspecten zwak tot zeer zwak was. In tabel 9

worden de gemiddelden van de schalen ter meting van de impact van gewelddadig optreden nog eens weergegeven.

Tabel 9. Gemiddelden van de schalen ter meting van de impact van gewelddadig optreden

Schaal	<i>N</i>	<i>M (SD)</i>
Impact van gewelddadig optreden op concentratie	593	1.23 (1.03)
Impact van gewelddadig optreden op prestatie	592	1.05 (1.07)
Impact van gewelddadig optreden op motivatie	592	1.29 (1.26)
Impact van gewelddadig optreden op zelfvertrouwen als scheidsrechter	590	1.00 (1.19)
Impact van gewelddadig optreden op zelfvertrouwen als persoon	592	0.57 (1.01)
Impact van gewelddadig optreden op onveiligheidsgevoel als scheidsrechter	592	0.92 (1.10)
Impact van gewelddadig optreden op onveiligheidsgevoel als persoon	591	0.47 (0.83)

6.4. Relatie tussen leeftijd en impact van gewelddadig optreden

De multivariate variantieanalyse met leeftijd als onafhankelijke variabele en de impact van gewelddadig optreden op concentratie, de impact van gewelddadig optreden op prestatie, de impact van gewelddadig optreden op motivatie, de impact van gewelddadig optreden op zelfvertrouwen als scheidsrechter, de impact van gewelddadig optreden op zelfvertrouwen als persoon, de impact van gewelddadig optreden op onveiligheidsgevoel als scheidsrechter en de impact van gewelddadig optreden op onveiligheidsgevoel als persoon als afhankelijke variabelen was significant ($F(7, 580) = 3.76, p < .001, \text{Wilks' Lambda} = .96, \eta^2 = .04$). Indien de afhankelijke variabelen afzonderlijk bekeken werden, werd geconstateerd dat leeftijd geen significante verschillen veroorzaakte op de impact van gewelddadig optreden op concentratie ($F(1, 586) = 0.99, p = .321, \eta^2 = .00$), de impact van gewelddadig optreden op motivatie ($F(1, 586) = 0.45, p = .501, \eta^2 = .00$) en de impact van gewelddadig optreden op onveiligheidsgevoel als persoon ($F(1, 586) = 1.34, p = .248, \eta^2 = .00$), maar wel op de impact van gewelddadig optreden op prestatie ($F(1, 586) = 5.58, p = .019, \eta^2 = .01$), de impact van gewelddadig optreden op zelfvertrouwen als scheidsrechter ($F(1, 586) = 10.12, p = .002, \eta^2 = .02$), de impact van gewelddadig optreden op zelfvertrouwen als persoon ($F(1, 586) = 4.97, p = .026, \eta^2 = .01$) en de impact van gewelddadig optreden op onveiligheidsgevoel als scheidsrechter ($F(1, 586) = 12.26, p < .001, \eta^2 = .02$). Zo waren de impact van gewelddadig optreden op prestatie, de impact van gewelddadig optreden op zelfvertrouwen als scheidsrechter, de impact van gewelddadig optreden op zelfvertrouwen als persoon en de impact van gewelddadig optreden op

onveiligheidsgevoel als scheidsrechter groter voor jonge scheidsrechters ($M = 1.17$, $SD = 1.03$; $M = 1.16$, $SD = 1.18$; $M = 0.67$, $SD = 1.07$; $M = 1.08$, $SD = 1.16$) dan voor oude scheidsrechters ($M = 0.96$, $SD = 1.10$; $M = 0.85$, $SD = 1.18$; $M = 0.48$, $SD = 0.95$; $M = 0.77$, $SD = 1.03$).

Hoofdstuk 7. Discussie

De eerste onderzoeksvraag van het meesteronderzoek handelde over de prevalentie van slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters. In het meesteronderzoek gaf 85.9% van de scheidsrechters aan al eens slachtoffer te zijn geweest van agressie. Meer bepaald verklaarde 33.2% van de scheidsrechters al eens slachtoffer te zijn geweest van fysieke agressie, 79.2% van de scheidsrechters al eens slachtoffer te zijn geweest van psychische agressie en 61.0% van de scheidsrechters al eens te zijn bedreigd. Alle vier de prevalenties lagen beduidend hoger dan de overeenstemmende in de studie van Folkesson e.a. (2002) gevonden prevalenties. In de studie van Folkesson e.a. (2002) verklaarde immers 72.9% van de scheidsrechters al eens slachtoffer te zijn geweest van (fysieke en/of psychische) agressie en/of zich al eens bedreigd te hebben gevoeld, 15.0% van de scheidsrechters al eens slachtoffer te zijn geweest van fysieke agressie, 63.6% van de scheidsrechters al eens slachtoffer te zijn geweest van psychische agressie en 35.1% van de scheidsrechters zich al eens bedreigd te hebben gevoeld. In vergelijking met deze prevalenties lagen de in het meesteronderzoek gevonden prevalenties 13.0% hoger voor wat slachtofferschap van agressie/slachtofferschap van (fysieke en/ of psychische) agressie en/of ervaring van bedreiging betrof, 18.2% hoger voor wat slachtofferschap van fysieke agressie betrof, 15.6% hoger voor wat slachtofferschap van psychische agressie betrof en 25.9% hoger voor wat slachtofferschap/ervaring van bedreiging betrof. Vanwege verschillende vraagstellingen konden de prevalentie van slachtofferschap van agressie en de prevalentie van slachtofferschap van bedreiging gevonden in het meesteronderzoek eigenlijk niet vergeleken worden met de prevalentie van slachtofferschap van (fysieke en/of psychische) agressie en/of ervaring van bedreiging en de prevalentie van ervaring van bedreiging gevonden in de studie van Folkesson e.a. (2002). Indien dit toch gedaan werd, kon, gegeven het feit dat ervaring van bedreiging een breder concept is dan slachtofferschap van bedreiging, verwacht worden dat de prevalentie van slachtofferschap van (fysieke en/of psychische) agressie en/of ervaring van bedreiging en de prevalentie van ervaring van bedreiging gevonden in de studie van Folkesson e.a. (2002) hoger lagen dan de prevalentie van slachtofferschap van agressie en de prevalentie van slachtofferschap van bedreiging gevonden in het meesteronderzoek, maar dit was niet het geval. Concluderend kan dan ook worden gesteld dat de in het meesteronderzoek gevonden prevalenties bij Vlaamse voetbalscheidsrechters anno 2014 hoger lagen dan de in de studie van Folkesson e.a. (2002) gevonden prevalenties bij Zweedse voetbalscheidsrechters anno 2002.

Mogelijke verklaringen hiervoor zijn culturele verschillen tussen Vlaanderen en Zweden aangaande agressie tegen voetbalscheidsrechters of een door de jaren heen toegenomen frequentie van agressie tegen voetbalscheidsrechters. In tabel 10 worden de in het meesteronderzoek gevonden prevalenties van slachtofferschap van agressie, slachtofferschap van fysieke agressie, slachtofferschap van psychische agressie en slachtofferschap van bedreiging nog eens vergeleken met de in de studie van Folkesson e.a. (2002) gevonden prevalenties van slachtofferschap van (fysieke en/of psychische) agressie en/of ervaring van bedreiging, slachtofferschap van fysieke agressie, slachtofferschap van psychische agressie en ervaring van bedreiging.

Tabel 10. Vergelijking van de prevalenties van slachtofferschap van agressie, slachtofferschap van fysieke agressie, slachtofferschap van psychische agressie en slachtofferschap van bedreiging gevonden in het meesteronderzoek met de prevalenties van slachtofferschap van (fysieke en/of psychische) agressie en/of ervaring van bedreiging, slachtofferschap van fysieke agressie, slachtofferschap van psychische agressie en ervaring van bedreiging gevonden in de studie van Folkesson e.a. (2002)

Aspect	Prevalentie	
	Meesteronderzoek (2014)	Studie van Folkesson e.a. (2002)
Slachtofferschap agressie (meesteronderzoek) / Slachtofferschap (fysieke en/of psychische) agressie en/of ervaring bedreiging (Folkesson et al., 2002)		
Door spelers	67.5%	
Door trainers	66.5%	
Door toeschouwers	79.6%	
Door anderen	21.7%	
Totaal	85.9%	72.9%
Slachtofferschap fysieke agressie		
Door spelers	27.7%	12.1%
Door trainers	5.7%	2.8%
Door toeschouwers	9.1%	0.9%
Door anderen	2.8%	0.9%
Totaal	33.2%	15.0%
Slachtofferschap psychische agressie		
Door spelers	60.4%	63.6%
Door trainers	62.3%	62.6%
Door toeschouwers	74.5%	61.7%
Door anderen	19.9%	4.7%
Totaal	79.2%	63.6%
Slachtofferschap bedreiging (meesteronderzoek) / Ervaring bedreiging (Folkesson et al., 2002)		
Door spelers	42.7%	24.3%
Door trainers	34.1%	18.7%
Door toeschouwers	49.4%	19.6%
Door anderen	9.1%	0.9%
Totaal	61.0%	35.1%

De tweede onderzoeksvraag ging over de frequentie van slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters. In het meesteronderzoek waren de scheidsrechters gemiddeld al 55.59 keer slachtoffer geweest van agressie. Meer bepaald waren de scheidsrechters gemiddeld al 0.68

keer slachtoffer geweest van fysieke agressie, 45.78 keer slachtoffer geweest van psychische agressie en 9.80 keer bedreigd. Deze frequenties lagen stuk voor stuk hoger dan de overstemmende in de studie van Folkesson e.a. (2002) gevonden frequenties. In de studie van Folkesson e.a. (2002) hadden de scheidsrechters gemiddeld al 37.04 keer (fysieke en/of psychische) agressie ondergaan en/of zich bedreigd gevoeld, waren de scheidsrechters gemiddeld al 0.36 keer slachtoffer geweest van fysieke agressie, waren de scheidsrechters gemiddeld al 32.03 keer slachtoffer geweest van psychische agressie en hadden de scheidsrechters zich gemiddeld al 4.65 keer bedreigd gevoeld. In vergelijking met deze frequenties lagen de in het meesteronderzoek gevonden frequenties ongeveer de helft hoger voor wat slachtofferschap van agressie/slachtofferschap van (fysieke en/ of psychische) agressie en/of ervaring van bedreiging betrof, ongeveer dubbel zo hoog voor wat slachtofferschap van fysieke agressie betrof, ongeveer de helft hoger voor wat slachtofferschap van psychische agressie betrof en ongeveer dubbel zo hoog voor wat slachtofferschap/ervaring van bedreiging betrof. Ook hier gold dat de frequentie van slachtofferschap van agressie en de frequentie van slachtofferschap van bedreiging gevonden in het meesteronderzoek, vanwege verschillende vraagstellingen, eigenlijk niet vergeleken konden worden met de frequentie van slachtofferschap van (fysieke en/of psychische) agressie en/of ervaring van bedreiging en de frequentie van ervaring van bedreiging gevonden in de studie van Folkesson e.a. (2002). Eveneens gold dat, indien dit toch gedaan werd, gegeven het feit dat ervaring van bedreiging een breder concept is dan slachtofferschap van bedreiging, verwacht kon worden dat de frequentie van slachtofferschap van (fysieke en/of psychische) agressie en/of ervaring van bedreiging en de frequentie van ervaring van bedreiging gevonden in de studie van Folkesson e.a. (2002) hoger lagen dan de frequentie van slachtofferschap van agressie en de frequentie van slachtofferschap van bedreiging gevonden in het meesteronderzoek en ook hier gold dat dit niet het geval was. Er kan dan ook worden geconcludeerd dat de in het meesteronderzoek gevonden frequenties bij Vlaamse voetbalscheidsrechters anno 2014 hoger lagen dan de in de studie van Folkesson e.a. (2002) gevonden frequenties bij Zweedse voetbalscheidsrechters anno 2002. Culturele verschillen tussen Vlaanderen en Zweden aangaande agressie tegen voetbalscheidsrechters of een door de jaren heen toegenomen frequentie van agressie tegen voetbalscheidsrechters kunnen ook hier mogelijke verklaringen voor zijn. In tabel 11 worden de in het meesteronderzoek gevonden frequenties van slachtofferschap van agressie, slachtofferschap van fysieke agressie, slachtofferschap van

psychische agressie en slachtofferschap van bedreiging nog eens vergeleken met de in de studie van Folkesson e.a. (2002) gevonden frequenties van slachtofferschap van (fysieke en/of psychische) agressie en/of ervaring van bedreiging, slachtofferschap van fysieke agressie, slachtofferschap van psychische agressie en ervaring van bedreiging.

Tabel 11. Vergelijking van de frequenties van slachtofferschap van agressie, slachtofferschap van fysieke agressie, slachtofferschap van psychische agressie en slachtofferschap van bedreiging gevonden in het meesteronderzoek met de frequenties van slachtofferschap van (fysieke en/of psychische) agressie en/of ervaring van bedreiging, slachtofferschap van fysieke agressie, slachtofferschap van psychische agressie en ervaring van bedreiging gevonden in de studie van Folkesson e.a. (2002)

Aspect	Prevalentie	
	Meesteronderzoek (2014)	Studie van Folkesson e.a. (2002)
Slachtofferschap agressie (meesteronderzoek) / Slachtofferschap (fysieke en/of psychische) agressie en/of ervaring bedreiging (Folkesson et al., 2002)		
Door spelers	14.37	
Door trainers	10.59	
Door toeschouwers	28.33	
Door anderen	3.13	
Totaal	55.59	37.04
Slachtofferschap fysieke agressie		
Door spelers	0.45	
Door trainers	0.07	
Door toeschouwers	0.13	
Door anderen	0.04	
Totaal	0.68	0.36
Slachtofferschap psychische agressie		
Door spelers	11.63	
Door trainers	8.55	
Door toeschouwers	23.61	
Door anderen	2.69	
Totaal	45.78	32.03
Slachtofferschap bedreiging (meesteronderzoek) / Ervaring bedreiging (Folkesson et al., 2002)		
Door spelers	2.26	
Door trainers	1.96	
Door toeschouwers	5.15	
Door anderen	0.48	
Totaal	9.80	4.65

De derde onderzoeksvraag handelde over de relatie tussen leeftijd, ervaring en levensoriëntatie en de frequentie van slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters. Over de relatie tussen de frequentie van slachtofferschap van agressie en levensoriëntatie konden geen uitspraken gedaan worden vanwege een te lage interne consistentie van het instrument dat voor de meting van levensoriëntatie gebruikt werd. Er konden hieromtrent dan ook geen vergelijkingen worden gemaakt tussen het meesteronderzoek en de studie van Folkesson e.a. (2002). Over de relatie tussen leeftijd en ervaring en de frequentie van slachtofferschap konden wel uitspraken gedaan worden en hieromtrent konden dan ook wel voorzichtige vergelijkingen

worden gemaakt tussen het meesteronderzoek en de studie van Folkesson e.a. (2002). Exacte vergelijkingen konden niet worden gemaakt omwille van verschillende vraagstellingen.

In het meesteronderzoek werd voor de frequentie van slachtofferschap van agressie geen interactie-effect tussen leeftijd en ervaring, geen verschil naargelang leeftijd, maar wel een verschil naargelang ervaring gevonden. Zo waren scheidsrechters met veel ervaring al vaker slachtoffer geweest van agressie dan scheidsrechters met weinig ervaring. In de studie van Folkesson e.a. (2002) werd, in overeenstemming met het meesteronderzoek, vastgesteld dat de frequentie van slachtofferschap van (fysieke en/of psychische) agressie en/of ervaring van bedreiging verschilde naargelang ervaring. Zo waren in de studie van Folkesson e.a. (2002) scheidsrechters met veel ervaring ook al vaker slachtoffer geweest van (fysieke en/of psychische) agressie en/of hadden zij zich ook al vaker bedreigd gevoeld dan scheidsrechters met weinig ervaring. In de studie van Folkesson e.a. (2002) kwam verder, in tegenstelling tot het meesteronderzoek, naar voor dat de frequentie van slachtofferschap van (fysieke en/of psychische) agressie en/of ervaring van bedreiging verschilde naargelang leeftijd. Zo waren in de studie van Folkesson e.a. (2002) jonge scheidsrechters al vaker slachtoffer waren geweest van (fysieke en/of psychische) agressie en/of hadden zij zich al vaker bedreigd gevoeld dan oude scheidsrechters. In de studie van Folkesson e.a. (2002) werd verder, in tegenstelling tot het meesteronderzoek, vastgesteld dat er een interactie-effect bestond tussen leeftijd en ervaring voor wat de frequentie van slachtofferschap van (fysieke en/of psychische) agressie en/of ervaring van bedreiging betrof. Zo waren in de studie van Folkesson e.a. (2002) jonge scheidsrechters met veel of weinig ervaring al vaker slachtoffer geweest van (fysieke en/of psychische) agressie en/of hadden zij zich al vaker bedreigd gevoeld dan oude scheidsrechters met veel of weinig ervaring. In tegenstelling tot de studie van Folkesson e.a. (2002), waarin samenvattend werd gesteld dat jonge scheidsrechters al vaker slachtoffer waren geweest van agressie en/of zich al vaker bedreigd hadden gevoeld dan oude scheidsrechters en dat dit niet veroorzaakt werd door ontoereikende ervaring, kon in het meesteronderzoek samenvattend worden gesteld dat scheidsrechters met veel ervaring al vaker slachtoffer waren geweest van agressie dan scheidsrechters met weinig ervaring en dat dit niet werd veroorzaakt door ouderdom. Vanuit de veronderstelling dat niet de leeftijd, maar wel de ervaring van scheidsrechters bepalend is voor

hun opportuniteiten om slachtoffer te worden, lijkt de in het meesteronderzoek gedane vaststelling logischer te zijn dan de in de studie van Folkesson e.a. (2002) gedane vaststelling.

In het meesteronderzoek werd vastgesteld dat de frequenties van slachtofferschap van fysieke agressie, slachtofferschap van psychische agressie en slachtofferschap van bedreiging niet verschilden naargelang leeftijd, maar wel naargelang ervaring. Zo werd in het meesteronderzoek geconstateerd dat scheidsrechters met veel ervaring al vaker slachtoffer waren geweest van fysieke en psychische agressie en al vaker bedreigd waren dan scheidsrechters met weinig ervaring. In de studie van Folkesson e.a. (2002) werden, in overeenstemming met het meesteronderzoek, geen verschillen gevonden op de frequenties van slachtofferschap van fysieke agressie en ervaring van bedreiging naargelang leeftijd, maar werd, in tegenstelling tot het meesteronderzoek, wel een verschil gevonden op de frequentie van slachtofferschap van psychische agressie naargelang leeftijd. Zo waren in de studie van Folkesson e.a. (2002) jonge scheidsrechters al vaker slachtoffer geweest van psychische agressie dan oude scheidsrechters. In de studie van Folkesson e.a. (2002) werd niet nagegaan of de frequenties van slachtofferschap van fysieke agressie, slachtofferschap van psychische agressie en ervaring van bedreiging verschilden naargelang ervaring.

Concluderend kan worden gesteld dat de hypothese dat jonge voetbalscheidsrechters al vaker slachtoffer zijn geweest van agressie dan oude voetbalscheidsrechters en de hypothese dat er, voor wat de frequentie van slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters betreft, een interactie-effect bestaat tussen leeftijd en ervaring ontkracht werden, dat de hypothese dat de frequentie van slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters niet verschilt tussen optimistische en pessimistische voetbalscheidsrechters niet getest kon worden en dat de hypothese dat voetbalscheidsrechters met veel ervaring vaker slachtoffer zijn geweest van agressie dan voetbalscheidsrechters met weinig ervaring bevestigd werd.

De vierde onderzoeksvraag ging over de impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters. Er kan worden gesteld dat de impact van gewelddadig optreden op concentratie, de impact van gewelddadig optreden op prestatie, de impact van gewelddadig optreden op motivatie, de impact van gewelddadig optreden op zelfvertrouwen als

scheidsrechter, de impact van gewelddadig optreden op zelfvertrouwen als persoon, de impact van gewelddadig optreden op onveiligheidsgevoel als scheidsrechter en de impact van gewelddadig optreden op onveiligheidsgevoel als persoon zwak tot zeer zwak waren. Aangaande de impact van gewelddadig optreden op concentratie, de impact van gewelddadig optreden op prestatie en de impact van gewelddadig optreden op motivatie kan worden gesteld dat deze in het meesteronderzoek lager waren dan in de studie van Folkesson e.a. (2002). Exacte vergelijkingen tussen het meesteronderzoek en de studie van Folkesson e.a. (2002) konden echter niet worden gemaakt vanwege verschillende antwoordwijzen. In het meesteronderzoek werd, in overeenstemming met de studie van Folkesson e.a. (2002) vastgesteld dat de impact van gewelddadig optreden op motivatie groter was dan de impact van gewelddadig optreden op concentratie en dat de impact van gewelddadig optreden op concentratie op zijn beurt groter was dan de impact van gewelddadig optreden op prestatie. Aangaande de impact van gewelddadig optreden op zelfvertrouwen als persoon en de impact van gewelddadig optreden op onveiligheidsgevoel als persoon werd in studie van Friman, Nyberg en Norlander (2004) enkel vastgesteld dat deze bestonden, zonder dat hier verder inzicht in werd geboden. Aangaande de impact van gewelddadig optreden op zelfvertrouwen als scheidsrechter en de impact van gewelddadig optreden op onveiligheidsgevoel als scheidsrechter werden geen inzichten uit vorig onderzoek gevonden.

De vijfde onderzoeksvraag handelde over de relatie tussen leeftijd en levensoriëntatie en de impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters. Over de relatie tussen de impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters en levensoriëntatie konden geen uitspraken gedaan worden vanwege een te lage interne consistentie van het instrument dat gebruikt werd ter meting van levensoriëntatie. Er konden hieromtrent dan ook geen vergelijkingen worden gemaakt tussen het meesteronderzoek en de studie van Folkesson e.a. (2002). Over de relatie tussen leeftijd en de impact van gewelddadig optreden konden wel uitspraken gedaan worden en hieromtrent konden dan ook wel bepaalde vergelijkingen worden gemaakt tussen het meesteronderzoek en de studie van Folkesson e.a. (2002). Exacte vergelijkingen konden echter niet worden gemaakt vanwege verschillende vraagstellingen en antwoordwijzen. In het meesteronderzoek kwam naar voor dat de impact van gewelddadig optreden op concentratie, de impact van gewelddadig optreden op motivatie en de impact van gewelddadig optreden op

onveiligheidsgevoel als persoon niet, maar de impact van gewelddadig optreden op prestatie, de impact van gewelddadig optreden op zelfvertrouwen als scheidsrechter, de impact van gewelddadig optreden op zelfvertrouwen als persoon en de impact van gewelddadig optreden op onveiligheidsgevoel als scheidsrechter wel verschilden naargelang leeftijd. Zo was de impact van gewelddadig optreden op deze aspecten groter voor jonge scheidsrechters dan voor oude scheidsrechters. Net als in het meesteronderzoek, werd in de studie van Folkesson e.a. (2002) vastgesteld dat de impact van gewelddadig optreden op motivatie niet verschilde naargelang leeftijd. In tegenstelling tot het meesteronderzoek, werd in de studie van Folkesson e.a. (2002) vastgesteld dat de impact van gewelddadig optreden op concentratie wel verschilde naargelang leeftijd. Zo was in de studie van Folkesson e.a. (2002) de impact van gewelddadig optreden op concentratie groter voor jonge scheidsrechters dan voor oude scheidsrechters. Verder werd in de studie van Folkesson e.a. (2002) geen verschil gevonden op de impact van gewelddadig optreden op prestatie naargelang leeftijd, terwijl in het meesteronderzoek wel een dergelijk verschil werd gevonden. Er zijn geen inzichten uit vorig onderzoek bekend over de relatie tussen de impact van gewelddadig optreden op zelfvertrouwen als scheidsrechter, de impact van gewelddadig optreden op zelfvertrouwen als persoon, de impact van gewelddadig optreden op onveiligheidsgevoel als scheidsrechter en de impact van gewelddadig optreden op onveiligheidsgevoel als persoon en leeftijd. Concluderend kan worden gesteld dat de hypothese dat de impact van gewelddadig optreden groter is voor jonge scheidsrechters dan voor oude scheidsrechters deels bevestigd en deels ontkracht werd en dat de hypothese dat de impact van gewelddadig optreden groter is voor pessimistische scheidsrechters dan voor optimistische scheidsrechters niet getest kon worden.

Conclusie

In het meesteronderzoek werd vooreerst getracht een inzicht te verwerven in de prevalentie en frequentie van slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters. In het meesteronderzoek rapporteerde 85.9% van de scheidsrechters al eens slachtoffer te zijn geweest van agressie. Meer bepaald rapporteerde 33.2% van de scheidsrechters al eens slachtoffer te zijn geweest van fysieke agressie, 79.2% van de scheidsrechters al eens slachtoffer te zijn geweest van psychische agressie en 61.0% van de scheidsrechters al eens te zijn bedreigd. Gemiddeld waren de scheidsrechters al 55.59 keer slachtoffer geweest van agressie. Meer bepaald waren de scheidsrechters gemiddeld al 0.68 keer slachtoffer geweest van fysieke agressie, 45.78 keer slachtoffer geweest van psychische agressie en 9.80 keer bedreigd. In het meesteronderzoek werd vervolgens geprobeerd om na te gaan of de frequentie van slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters verschilde naargelang de leeftijd, ervaring en/of levensoriëntatie van voetbalscheidsrechters. Er werden geen verschillen gevonden op de frequentie van slachtofferschap van agressie naargelang leeftijd, maar wel naargelang ervaring. Zo waren scheidsrechters met veel ervaring al vaker slachtoffer geweest van agressie dan scheidsrechters met weinig ervaring. Er bestond geen interactie-effecten tussen leeftijd en ervaring voor wat de frequentie van slachtofferschap van agressie betrof. Er konden vanwege een te lage interne consistentie van het instrument ter meting van levensoriëntatie geen uitspraken worden gedaan over een mogelijk verschil op de frequentie van slachtofferschap van agressie naargelang levensoriëntatie.

In het meesteronderzoek werd verder getracht om de impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters in kaart te brengen. Er werd onder de participerende scheidsrechters een zwakke tot zeer zwakke impact van gewelddadig optreden gevonden op concentratie, prestatie, motivatie, zelfvertrouwen als scheidsrechter, zelfvertrouwen als persoon, onveiligheidsgevoel als scheidsrechter en onveiligheidsgevoel als persoon. In het meesteronderzoek werd ten slotte ook geprobeerd om na te gaan of de impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters verschilde naargelang de leeftijd en levensoriëntatie van voetbalscheidsrechters. Leeftijd veroorzaakte geen verschillen op de impact van gewelddadig optreden op concentratie, de impact van gewelddadig optreden op motivatie en de impact van gewelddadig optreden op onveiligheidsgevoel als persoon, maar wel op de impact van gewelddadig optreden op prestatie

de impact van gewelddadig optreden op zelfvertrouwen als scheidsrechter, de impact van gewelddadig optreden op zelfvertrouwen als persoon en de impact van gewelddadig optreden op onveiligheidsgevoel als scheidsrechter. Zo was de impact van gewelddadig optreden op deze aspecten groter voor jonge scheidsrechters dan voor oude scheidsrechters. Er kon vanwege een te lage interne consistentie van het instrument ter meting van levensoriëntatie geen uitspraken worden gedaan over een mogelijk verschil op de impact van gewelddadig optreden naargelang levensoriëntatie.

Het meesteronderzoek vormt de basis voor enkele aanbevelingen voor de wetenschappelijke onderzoekspraktijk enerzijds en beleidsmensen en praktici anderzijds. Een eerste aanbeveling voor de wetenschappelijke onderzoekspraktijk, gebaseerd op het meesteronderzoek, is het voeren van onderzoek gelijkaardig aan het meesteronderzoek, maar dan gebruikmakend van een aselechte steekproef, hetgeen resultaten oplevert die veralgemeend kunnen worden naar de onderzoekspopulatie. Een tweede aanbeveling voor de wetenschappelijke onderzoekspraktijk, gebaseerd op het meesteronderzoek, is het voeren van kwalitatief onderzoek naar slachtofferschap van agressie bij en de impact van gewelddadig optreden op voetbalscheidsrechters teneinde een diepgaander inzicht in deze fenomenen te verwerven. Een derde aanbeveling voor de wetenschappelijke onderzoekspraktijk, gebaseerd op het meesteronderzoek, is het onderzoeken van de impact van gewelddadig optreden op andere scheidsrechtergebonden en persoonlijke aspecten dan concentratie, prestatie, motivatie, zelfvertrouwen als scheidsrechters, zelfvertrouwen als persoon, onveiligheidsgevoel als scheidsrechter en onveiligheidsgevoel als persoon. Een aanbeveling voor beleidsmensen en praktici, gebaseerd op het meesteronderzoek, is om voldoende aandacht te besteden aan slachtofferschap van agressie bij voetbalscheidsrechters. Immers uit de in het meesteronderzoek gevonden prevalenties komt naar voor dat een zeer groot percentage van de voetbalscheidsrechters al eens slachtoffer is geweest van agressie.

Bibliografie

- Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2001). Effects of violent video games on aggressive behavior, aggressive cognition, aggressive affect, physiological arousal, and prosocial behavior: A meta-analytic review of the scientific literature. *Psychological Science, 12*, 353-359. doi: 10.1111/1467-9280.00366
- Bandura, A. (1973). *Aggression: A social learning analysis*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Barelds, D., Luteijn, F., Van Dijk, H., & Starren, H. (2007). *Nederlandse persoonlijkheidsvragenlijst-2*. Amsterdam: Harcourt.
- Baron, R. A., & Richardson, D. R. (1994). *Human aggression (2nd ed.)*. New York: Plenum Press.
- Berkowitz, L. (1962). *Aggression: A social psychological analysis*. New York: McGraw Hill.
- Berkowitz, L. (1965). The concept of aggressive drive: Some additional considerations. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (pp. 301-329). New York: Academic Press.
- Bijleveld, C. C. J. H. (2009). *Methoden en technieken van onderzoek in de criminologie*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Blackburn, R. (1993). *The psychology of criminal conduct: Theory, research and practice*. Oxford: John Wiley & Sons.
- Brown, K., Atkins, M. S., Osborne, M. L., & Milnamow, M. (1996). A revised teacher rating scale for reactive and proactive aggression. *Journal of Abnormal Child Psychology, 24*, 473-480. doi: 10.1007/BF01441569
- Buss, A. H. (1961). *The psychology of aggression*. New York: Wiley.

- Connor, D. F. (2003). *Aggression and antisocial behavior in children and adolescents: Research and treatment*. New York: Guilford Press.
- Crick, N. R., & Dodge, K. A. (1996). Social information-processing mechanisms on reactive and proactive aggression. *Child Development, 67*, 993-1002. doi: 10.2307/1131875
- Dens, G. (1996). *Agressie en geweld: Een aanzet tot beter begrip*. Antwerpen: Pax Christi Vlaanderen.
- DeVellis, R. F. (1991). *Scale development: Theory and applications*. Newbury Park: Sage.
- Dodge, K. A., & Coie, J. D. (1987). Social-information-processing factors in reactive and proactive aggression in children's peer groups. *Journal of Personality and Social Psychology, 53*, 1146-1158. doi: 10.1037/0022-3514.53.6.1146
- Dollard, J., Doob, L. W., Miller, N. E., Mowrer, O. H., & Sears, R. R. (1974). *Frustration and aggression*. New Haven: Yale University Press.
- Feshbach, S. (1964). The function of aggression and the regulation of aggressive drive. *Psychological Review, 71*, 257-272. doi: 10.1037/h0043041
- Feshbach, S. (1970). Aggression. In P. H. Mussen (Ed.), *Carmichael's manual of child psychology* (pp. 159-259). New York: Wiley.
- Folkesson, P., Nyberg, C., Archer, T., & Norlander, T. (2002). Soccer referees' experience of threat and aggression: Effects of age, experience, and life orientation on outcome of coping strategy. *Aggressive Behavior, 28*, 317-327. doi: 10.1002/ab.90028
- Friman, M., Nyberg, C., & Norlander, T. (2004). Threats and aggression directed at soccer referees: An empirical phenomenological psychological study. *The Qualitative Report, 9*, 652-672.

- Geen, R. G. (1998). Processes and personal variables in affective aggression. In R. G. Geen & E. D. Donnerstein, *Human aggression: Theories, research, and implications for social policy* (pp. 2-17). San Diego: Academic Press.
- Gorey, K. M., & Leslie, D. R. (1997). The prevalence of child sexual abuse: Integrative review adjustment for potential response and measurement biases. *Child Abuse and Neglect*, 21, 391-398. doi: 10.1016/S0145-2134(96)00180-9
- Hancké, C. (4 december 2012). Tieners schoppen grensrechter dood. *De Standaard*. Geconsulteerd van <http://www.standaard.be/zoeken?keyword=>.
- Hartup, W. W., & de Wit, J. (1974). The development of aggression: Problems and perspectives. In J. de Wit & W. W. Hartup, *Determinants and origins of aggressive behavior* (pp. 595-620). The Hague: Mouton.
- Hinde, R. A. (1974). The study of aggression: Determinants, consequences, goals and functions. In J. de Wit & W. W. Hartup, *Determinants and origins of aggressive behavior* (pp. 3-28). The Hague: Mouton.
- IBM Corp. (2013). *IBM SPSS Statistics for Windows, Version 22.0*. Armonk: IBM Corp.
- Jones, L. M., Finkelhor, D., & Kopiec, K. (2001). Why is sexual abuse declining? A survey of state child protection administrators. *Child Abuse and Neglect*, 25, 1139-1158. doi: 10.1016/S0145-2134(01)00263-0
- Loeber, R., & Schmalting, K. B. (1985). Empirical evidence for overt and covert patterns of antisocial conduct problems: A metaanalysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 13, 337-352. doi: 10.1007/BF00910652

- Lozar Manfreda, K., & Vehovar, V. (2008). Internet surveys. In E. D. de Leeuw, J. J. Hox, & D. A. Dillman (Eds.), *International handbook of survey methodology* (pp. 264-284). London: Psychology Press.
- Meloy, J. R. (1988). *The psychopathic mind: Origins, dynamics, and treatment*. Lanham: Jason Aronson.
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric methods*. New York: McGraw-Hill.
- Pauwels, L., & Ponsaers, P. (2009). De band tussen theorie en methoden. In J. Goethals, & L. Pauwels (Eds.), *Kwantitatieve en kwalitatieve criminologische onderzoeksmethodes: een introductie* (pp. 20-33). Leuven: Acco.
- Pergens, P., & Van den Broeck, D. (6 mei 2013). Jonge scheidsrechter geveld met karatetrap. *Het Nieuwsblad*. Geconsulteerd van www.nieuwsblad.be/Search/Index.aspx.
- Rainey, D. W. (1994). Assaults on umpires: A statewide survey. *Journal of Sport Behavior*, *17*, 148-155.
- Rainey, D. W., & Cherilla, K. (1993). Conflict with baseball umpires: An observational study. *Journal of Sport Behavior*, *16*, 49-59.
- Rainey, D. W., & Duggan, P. (1998). Assaults on basketball referees: A statewide survey. *Journal of Sport Behavior*, *21*, 113-120.
- Rainey, D. W., & Hardy, L. (1999). Assaults on rugby union referees: A three union survey. *Journal of Sport Behavior*, *22*, 105-113.
- Redant, W. (18 november 2012). Scheidsrechter van 16 in elkaar geslagen door speler van 18. *Het Nieuwsblad*. Geconsulteerd van www.nieuwsblad.be/Search/Index.aspx.

- Rule, B. G. (1974). The hostile and instrumental functions of human aggression. In J. de Wit & W. W. Hartup, *Determinants and origins of aggressive behavior* (pp. 125-146). The Hague: Mouton.
- Scheier, M. F., & Carver, C. S. (1985). Optimism, coping, and health: Assessment and implications of generalized outcome expectancies. *Health Psychology, 4*, 219-247. doi: 10.1037/0278-6133.4.3.219
- Scheier, M. F., Carver, C. S., & Bridges, M. W. (1994). Distinguishing optimism from neuroticism (and trait anxiety, self-mastery, and self-esteem): A reevaluation of the Life Orientation Test. *Journal of Personality and Social Psychology, 67*, 1063-1078. doi: 10.1037/0022-3514.67.6.1063
- ten Klooster, P. M., Weekers, A. M., Eggelmeijer, F., van Woerkom, J. M., Drossaert, C. H. C., Taal, E., Baneke, J. J., & Rasker, J. J. (2010). Optimisme en/of pessimisme: factorstructuur van de Nederlandse Life Orientation Test-Revised. *Psychologie en Gezondheid, 38*, 89-100. doi: 10.1007/BF03089356
- Van Eyken, A. (1987). Aggression: myth or model? *Journal of Applied Philosophy, 4*, 165-176. doi: 10.1111/j.1468-5930.1987.tb00214.x
- Van Waesberghe, K. (5 januari 2014). Topper tussen KVV en Petegem kent geen einde. *Het Nieuwsblad*. Geconsulteerd van www.nieuwsblad.be/Search/Index.aspx.
- Vitiello, B., Behar, D., Hunt, J., Stoff, D., & Ricciuti, A. (1990). Subtyping aggression in children and adolescents. *The Journal of Neuropsychiatry and Clinical Neurosciences, 2*, 189-192.
- Vitiello, B., & Stoff, D. (1997). Subtypes of aggression and their relevance to child psychiatry. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 36*, 307-315. doi:10.1097/00004583-199703000-00008

Voetbalfederatie Vlaanderen (2012). *Beleidsplan 2013-2016*. Brussel: Voetbalfederatie Vlaanderen.

Waschbusch, D. A., Willoughby, M. T., & Pelham Jr., W. E. (1998). Criterion validity and the utility of reactive and proactive aggression: Comparisons to attention deficit hyperactivity disorder, oppositional defiant disorder, conduct disorder, and other measures of functioning. *Journal of Clinical Child Psychology*, 27, 396-405. doi: 10.1207/s15374424jccp2704_3

Zillmann, D. (1979). *Hostility and aggression*. Hillsdale: Erlbaum.

Bijlagen

Bijlage I. Meetinstrumenten

Naar het Nederlands vertaalde survey van Folkesson e.a. (z.d.)

1. Ik ben een

- Man
 Vrouw

2. In welk jaar bent u geboren?

19__

3. Bent u actief voetballer?

- Ja
 Neen

4. Bent u actief voetballer geweest?

- Ja
 Neen

5. Hoe lang bent al u actief voetbalscheidsrechter?

Aantal maanden?

Aantal jaren?

6a. Op welk niveau scheidsrechtert u?

- Provinciaal niveau
 Nationaal niveau

6b. In welke divisies scheidsrechtert u?

7. Welke voetbalwedstrijden verkiest u te leiden?

- Damesvoetbal
 Herenvoetbal

Motivering:

8. Is het al eens voorgekomen dat u zich bedreigd voelde als scheidsrechter?

	Ja	Neen	Zo ja, hoe veel keer?
Door spelers	☐	☐	_____
Door trainers	☐	☐	_____
Door toeschouwers	☐	☐	_____
Anderen	☐	☐	_____

Geef voorbeelden:

9. Is het al eens voorgekomen dat u slachtoffer bent geweest van een of andere vorm van fysieke agressie als scheidsrechter (bv. geduwd, geslagen, geschopt)?

	Ja	Neen	Zo ja, hoe veel keer?
Door spelers	☐	☐	_____
Door trainers	☐	☐	_____
Door toeschouwers	☐	☐	_____
Anderen	☐	☐	_____

Geef voorbeelden:

10. Is het al eens voorgekomen dat u slachtoffer bent geweest van een of andere vorm van psychische agressie als scheidsrechter (bv. beschimpingen, verbale verdachtmakingen, verbale bedreigingen)?

	Ja	Neen	Zo ja, hoe veel keer?
Door spelers	☐	☐	_____
Door trainers	☐	☐	_____
Door toeschouwers	☐	☐	_____
Anderen	☐	☐	_____

Geef voorbeelden:

11. Wat is het ergste waarvan u al slachtoffer bent geweest als scheidsrechter?

12. Deze vraag geldt enkel voor degenen die "ja" geantwoord hebben op een of alle van de vragen 8, 9 of 10.
Hoe heeft uw ervaring van bedreiging, fysieke agressie of psychische agressie u beïnvloed? Geef voorbeelden:

13. Gebeurt het dat u zich angstig/onzeker voelt wanneer u een wedstrijd moet leiden?

- Ja, altijd
- Ja, soms
- Ja, zelden
- Nee, nooit

Zo ja, geef voorbeelden:

14. Is er een verschil in termen van geweld tussen dames- respectievelijk herenvoetbal?

- Ja
- Neen

Zo ja, hoe zien de verschillen eruit?

Zet een X op de lijn waar uw mening past! (bv. _____ **X** _____)

15. Hoe beïnvloedt gewelddadig optreden van spelers uw concentratie?

Helemaal niet _____ Zeer sterk

16. Hoe beïnvloedt gewelddadig optreden van trainers uw concentratie?

Helemaal niet _____ Zeer sterk

17. Hoe beïnvloedt gewelddadig optreden van toeschouwers uw concentratie?

Helemaal niet _____ Zeer sterk

18. Hoe beïnvloedt gewelddadig optreden van spelers uw prestatie?

Helemaal niet _____ Zeer sterk

19. Hoe beïnvloedt gewelddadig optreden van trainers uw prestatie?

Helemaal niet _____ Zeer sterk

20. Hoe beïnvloedt gewelddadig optreden van toeschouwers uw prestatie?

Helemaal niet _____ Zeer sterk

21. Hoe beïnvloedt gewelddadig optreden van spelers uw motivatie?

Helemaal niet _____ Zeer sterk

22. Hoe beïnvloedt gewelddadig optreden van trainers uw motivatie?

Helemaal niet _____ Zeer sterk

23. Hoe beïnvloedt gewelddadig optreden van toeschouwers uw motivatie?

Helemaal niet _____ Zeer sterk

24. Hoe belangrijk is het voor u om als scheidsrechter een goede wedstrijd te leiden?

Niet zo belangrijk _____ Zeer belangrijk

25. Hoe belangrijk is het voor u om als scheidsrechter waardering te voelen?

Niet zo belangrijk _____ Zeer belangrijk

26. Hoe belangrijk is het voor u om als scheidsrechter eerlijk te zijn?

Niet zo belangrijk _____ Zeer belangrijk

Nederlandstalige versie van de 'LOT-R' van ten Klooster e.a. (2010)

1. Op momenten van onzekerheid en twijfel, heb ik toch meestal de beste verwachtingen.
 2. Ik kan me gemakkelijk ontspannen. (F)
 3. Als er iets in mijn leven mis kan gaan, dan gaat het ook mis. (R)
 4. Ik ben altijd optimistisch over mijn eigen toekomst.
 5. Ik kan mijn vrienden veel plezier geven. (F)
 6. Het is belangrijk voor mij actief te blijven. (F)
 7. Ik verwacht eigenlijk nooit dat de dingen zullen lopen zoals ik graag zou willen dat ze lopen. (R)
 8. Ik raak niet snel opgewonden. (F)
 9. Ik reken er meestal niet op dat mij iets goeds zal overkomen. (R)
 10. Over het algemeen verwacht ik dat me meer goede dingen dan slechte dingen zullen overkomen.
-

(F) = Filler item, (R) = Reversed item

Agressie ten aanzien van voetbalscheidsrechters

Geachte heer, mevrouw, juffrouw,

Ik ben een masterstudent criminologische wetenschappen aan de Katholieke Universiteit Leuven. In het kader van mijn meesterproef voer ik onder toezicht van Prof. Dr. Geert Vervaeke een wetenschappelijk onderzoek naar agressie ten aanzien van voetbalscheidsrechters. Het onderzoek sluit aan bij gelijkaardig Zweeds onderzoek.

Het invullen van deze vragenlijst neemt slechts 30 minuten van uw tijd in beslag, maar vormt een belangrijke bijdrage aan het onderzoek. Voor het onderzoek is het zeer belangrijk dat u zo volledig en eerlijk mogelijk antwoordt op de vragen. Gelieve bij twijfel het antwoord te geven dat het dichtst in de buurt ligt van wat u denkt. Vragen die voorafgegaan worden door een * zijn verplicht. Indien u een of meerdere verplichte vragen niet beantwoordt, wordt u teruggestuurd naar dezelfde pagina en lichten de onbeantwoorde vragen rood op. Vragen die niet voorafgegaan worden door een * zijn niet verplicht.

Uw antwoorden zijn strikt persoonlijk en worden enkel gebruikt in het kader van het onderzoek. Uw antwoorden worden anoniem verwerkt, zodat onmogelijk kan worden nagegaan wat u geantwoord heeft.

Indien u nog vragen of opmerkingen heeft omtrent het onderzoek, kan u mij steeds contacteren via e-mail (jonas.visschers@student.kuleuven.be).

Alvast hartelijk bedankt voor uw medewerking!

Er zijn 54 vragen in deze enquête

Persoonskenmerken

[]1. Ik ben een... *

Kies a.u.b. een van de volgende mogelijkheden:

Man

Vrouw

[]2. In welk jaar bent u geboren? *

Vul uw antwoord hier in:

Scheidsrechterskenmerken

[]3. Bent u actief voetballer/speler? *

Kies a.u.b. een van de volgende mogelijkheden:

- Ja
- Neen

[]Bent u actief voetballer/speler geweest? *

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

Antwoord was 'Neen' bij vraag '3 [Huidige spelersstatus]' (3. Bent u actief voetballer/speler?)

Kies a.u.b. een van de volgende mogelijkheden:

- Ja
- Neen

[]4. Hoe veel seizoenen bent u al actief als scheidsrechter? *

Vul uw antwoord hier in:

[]5. Op welk niveau bent u actief als scheidsrechter? *

Kies a.u.b. een van de volgende mogelijkheden:

- Provinciaal niveau (= actief onder gezag van een provinciale scheidsrechterscommissie (PSC))
- Nationaal niveau (= actief onder gezag van de centrale scheidsrechterscommissie (CSC))

[]Binnen welke provincie bent u actief als scheidsrechter? *

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

Antwoord was 'Provinciaal niveau (= actief onder gezag van een provinciale scheidsrechterscommissie (PSC))' bij vraag '6 [Niveau]' (5. Op welk niveau bent u actief als scheidsrechter?)

Kies a.u.b. een van de volgende mogelijkheden:

- Antwerpen
- Limburg
- Oost-Vlaanderen
- West-Vlaanderen
- Brabant

[] In welk soort wedstrijden bent u voornamelijk actief als scheidsrechter? *

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

Antwoord was 'Provinciaal niveau (= actief onder gezag van een provinciale scheidsrechterscommissie (PSC))' bij vraag '6 [Niveau]' (5. Op welk niveau bent u actief als scheidsrechter?)

Kies a.u.b. een van de volgende mogelijkheden:

Jeugd (U13-U23)

Reserven

Eerste elftallen

[] 6. Ik heb categorie als... *

Kies a.u.b. een van de volgende mogelijkheden:

Scheidsrechter

Assistent-scheidsrechter

[] 7. Welke voetbalwedstrijden verkiest u te leiden? *

Kies a.u.b. een van de volgende mogelijkheden:

Damesvoetbal

Herenvoetbal

[] Motivering:

Vul uw antwoord hier in:

[] 8. Hoe vaak gebeurt het dat u zich ongerust/onzeker voelt wanneer u een wedstrijd moet leiden? *

Kies a.u.b. een van de volgende mogelijkheden:

Altijd

Vaak

Soms

Zelden

Nooit

[]9. Hoe belangrijk is het voor u om als scheidsrechter... *

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

	0 Helemaal niet belangrijk	1	2	3	4 Zeer belangrijk
een goede wedstrijd te leiden?	☐	☐	☐	☐	☐
waardering te voelen?	☐	☐	☐	☐	☐
eerlijk te zijn?	☐	☐	☐	☐	☐

Slachtofferschap van agressie

[]10. Bent u als scheidsrechter al eens bedreigd geweest door... (onder bedreiging dient te worden verstaan het uiten van een verbaal dreigement tot het begaan van fysieke agressie) *

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

	Ja	Neen
spelers?	☐	☐
trainers?	☐	☐
toeschouwers?	☐	☐
anderen?	☐	☐

[]Hoe vaak bent u als scheidsrechter al bedreigd geweest door spelers? *

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

Antwoord was 'Ja' bij vraag '14 [Prevalentie slachtofferschap bedreiging]' (10. Bent u als scheidsrechter al eens bedreigd geweest door... (onder bedreiging dient te worden verstaan het uiten van een verbaal dreigement tot het begaan van fysieke agressie) (spelers?))

Vul uw antwoord hier in:

[]Hoe vaak bent u als scheidsrechter al bedreigd geweest door trainers? *

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

Antwoord was 'Ja' bij vraag '14 [Prevalentie slachtofferschap bedreiging]' (10. Bent u als scheidsrechter al eens bedreigd geweest door... (onder bedreiging dient te worden verstaan het uiten van een verbaal dreigement tot het begaan van fysieke agressie) (trainers?))

Vul uw antwoord hier in:

[]Hoe vaak bent u als scheidsrechter al bedreigd geweest door toeschouwers? *

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

Antwoord was 'Ja' bij vraag '14 [Prevalentie slachtofferschap bedreiging]' (10. Bent u als scheidsrechter al eens bedreigd geweest door... (onder bedreiging dient te worden verstaan het uiten van een verbaal dreigement tot het begaan van fysieke agressie) (toeschouwers?))

Vul uw antwoord hier in:

[]Hoe vaak bent u als scheidsrechter al bedreigd geweest door anderen? *

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

Antwoord was 'Ja' bij vraag '14 [Prevalentie slachtofferschap bedreiging]' (10. Bent u als scheidsrechter al eens bedreigd geweest door... (onder bedreiging dient te worden verstaan het uiten van een verbaal dreigement tot het begaan van fysieke agressie) (anderen?))

Vul uw antwoord hier in:

[]Geef voorbeelden aub:

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

----- Scenario 1 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '14 [Prevalentie slachtofferschap bedreiging]' (10. Bent u als scheidsrechter al eens bedreigd geweest door... (onder bedreiging dient te worden verstaan het uiten van een verbaal dreigement tot het begaan van fysieke agressie) (spelers?))

----- of Scenario 2 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '14 [Prevalentie slachtofferschap bedreiging]' (10. Bent u als scheidsrechter al eens bedreigd geweest door... (onder bedreiging dient te worden verstaan het uiten van een verbaal dreigement tot het begaan van fysieke agressie) (trainers?))

----- of Scenario 3 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '14 [Prevalentie slachtofferschap bedreiging]' (10. Bent u als scheidsrechter al eens bedreigd geweest door... (onder bedreiging dient te worden verstaan het uiten van een verbaal dreigement tot het begaan van fysieke agressie) (toeschouwers?))

----- of Scenario 4 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '14 [Prevalentie slachtofferschap bedreiging]' (10. Bent u als scheidsrechter al eens bedreigd geweest door... (onder bedreiging dient te worden verstaan het uiten van een verbaal dreigement tot het begaan van fysieke agressie) (anderen?))

Vul uw antwoord hier in:

[]11. Bent u als scheidsrechter al eens slachtoffer geweest van een of andere vorm van fysieke agressie (bv. geduwd, geslagen, geschopt) door... *

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

	Ja	Neen
spelers?	☐	☐
trainers?	☐	☐
toeschouwers?	☐	☐
anderen?	☐	☐

[]Hoe vaak bent u als scheidsrechter al slachtoffer geweest van een of andere vorm van fysieke agressie door spelers? *

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

Antwoord was 'Ja' bij vraag '20 [Prevalentie slachtofferschap fysieke agressie]' (11. Bent u als scheidsrechter al eens slachtoffer geweest van een of andere vorm van fysieke agressie (bv. geduwd, geslagen, geschopt) door... (spelers?))

Vul uw antwoord hier in:

[]Hoe vaak bent u als scheidsrechter al slachtoffer geweest van een of andere vorm van fysieke agressie door trainers? *

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

Antwoord was 'Ja' bij vraag '20 [Prevalentie slachtofferschap fysieke agressie]' (11. Bent u als scheidsrechter al eens slachtoffer geweest van een of andere vorm van fysieke agressie (bv. geduwd, geslagen, geschopt) door... (trainers?))

Vul uw antwoord hier in:

[]Hoe vaak bent u als scheidsrechter al slachtoffer geweest van een of andere vorm van fysieke agressie door toeschouwers? *

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

Antwoord was 'Ja' bij vraag '20 [Prevalentie slachtofferschap fysieke agressie]' (11. Bent u als scheidsrechter al eens slachtoffer geweest van een of andere vorm van fysieke agressie (bv. geduwd, geslagen, geschopt) door... (toeschouwers?))

Vul uw antwoord hier in:

[]Hoe vaak bent u als scheidsrechter al slachtoffer geweest van een of andere vorm van fysieke agressie door anderen? *

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

Antwoord was 'Ja' bij vraag '20 [Prevalentie slachtofferschap fysieke agressie]' (11. Bent u als scheidsrechter al eens slachtoffer geweest van een of andere vorm van fysieke agressie (bv. geduwd, geslagen, geschopt) door... (anderen?))

Vul uw antwoord hier in:

[]Geef voorbeelden aub:

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

----- Scenario 1 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '20 [Prevalentie slachtofferschap fysieke agressie]' (11. Bent u als scheidsrechter al eens slachtoffer geweest van een of andere vorm van fysieke agressie (bv. geduwd, geslagen, geschopt) door... (spelers?))

----- of Scenario 2 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '20 [Prevalentie slachtofferschap fysieke agressie]' (11. Bent u als scheidsrechter al eens slachtoffer geweest van een of andere vorm van fysieke agressie (bv. geduwd, geslagen, geschopt) door... (trainers?))

----- of Scenario 3 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '20 [Prevalentie slachtofferschap fysieke agressie]' (11. Bent u als scheidsrechter al eens slachtoffer geweest van een of andere vorm van fysieke agressie (bv. geduwd, geslagen, geschopt) door... (toeschouwers?))

----- of Scenario 4 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '20 [Prevalentie slachtofferschap fysieke agressie]' (11. Bent u als scheidsrechter al eens slachtoffer geweest van een of andere vorm van fysieke agressie (bv. geduwd, geslagen, geschopt) door... (anderen?))

Vul uw antwoord hier in:

[]12. Bent u als scheidsrechter al eens slachtoffer geweest van een of andere vorm van psychische agressie (bv. scheldwoorden, verbale verdachtmakingen) door... *

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

	Ja	Neen
spelers?	☐	☐
trainers?	☐	☐
toeschouwers?	☐	☐
anderen?	☐	☐

[]Hoe vaak bent u als scheidsrechter al slachtoffer geweest van een of andere vorm van psychische agressie door spelers? *

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

Antwoord was 'Ja' bij vraag '26 [Prevalentie slachtofferschap psychische agressie]' (12. Bent u als scheidsrechter al eens slachtoffer geweest van een of andere vorm van psychische agressie (bv. scheldwoorden, verbale verdachtmakingen) door... (spelers?))

Vul uw antwoord hier in:

[]Hoe vaak bent u als scheidsrechter al slachtoffer geweest van een of andere vorm van psychische agressie door trainers? *

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

Antwoord was 'Ja' bij vraag '26 [Prevalentie slachtofferschap psychische agressie]' (12. Bent u als scheidsrechter al eens slachtoffer geweest van een of andere vorm van psychische agressie (bv. scheldwoorden, verbale verdachtmakingen) door... (trainers?))

Vul uw antwoord hier in:

[]Hoe vaak bent u als scheidsrechter al slachtoffer geweest van een of andere vorm van psychische agressie door toeschouwers? *

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

Antwoord was 'Ja' bij vraag '26 [Prevalentie slachtofferschap psychische agressie]' (12. Bent u als scheidsrechter al eens slachtoffer geweest van een of andere vorm van psychische agressie (bv. scheldwoorden, verbale verdachtmakingen) door... (toeschouwers?))

Vul uw antwoord hier in:

[]Hoe vaak bent u als scheidsrechter al slachtoffer geweest van een of andere vorm van psychische agressie door anderen? *

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

Antwoord was 'Ja' bij vraag '26 [Prevalentie slachtofferschap psychische agressie]' (12. Bent u als scheidsrechter al eens slachtoffer geweest van een of andere vorm van psychische agressie (bv. scheldwoorden, verbale verdachtmakingen) door... (anderen?))

Vul uw antwoord hier in:

[]Geef voorbeelden aub:

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

----- Scenario 1 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '26 [Prevalentie slachtofferschap psychische agressie]' (12. Bent u als scheidsrechter al eens slachtoffer geweest van een of andere vorm van psychische agressie (bv. scheldwoorden, verbale verdachtmakingen) door... (spelers?))

----- of Scenario 2 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '26 [Prevalentie slachtofferschap psychische agressie]' (12. Bent u als scheidsrechter al eens slachtoffer geweest van een of andere vorm van psychische agressie (bv. scheldwoorden, verbale verdachtmakingen) door... (trainers?))

----- of Scenario 3 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '26 [Prevalentie slachtofferschap psychische agressie]' (12. Bent u als scheidsrechter al eens slachtoffer geweest van een of andere vorm van psychische agressie (bv. scheldwoorden, verbale verdachtmakingen) door... (toeschouwers?))

----- of Scenario 4 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '26 [Prevalentie slachtofferschap psychische agressie]' (12. Bent u als scheidsrechter al eens slachtoffer geweest van een of andere vorm van psychische agressie (bv. scheldwoorden, verbale verdachtmakingen) door... (anderen?))

Vul uw antwoord hier in:

[]13. Wat is het ergste waarvan u als scheidsrechter al slachtoffer bent geweest?

Vul uw antwoord hier in:

[]14. Is er een verschil in termen van geweld tussen dames- en herenvoetbal? *

Kies a.u.b. een van de volgende mogelijkheden:

Ja

Neen

[]Hoe ziet dit verschil eruit?

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

Antwoord was 'Ja' bij vraag '33 [Verschil in geweld]' (14. Is er een verschil in termen van geweld tussen dames- en herenvoetbal?)

Vul uw antwoord hier in:

Gevolgen van agressie

[]15. Hoe heeft uw ervaring van bedreiging, fysieke agressie en/of psychische agressie u beïnvloed? Geef voorbeelden aub:

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

----- Scenario 1 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '14 [Prevalentie slachtofferschap bedreiging]' (10. Bent u als scheidsrechter al eens bedreigd geweest door... (onder bedreiging dient te worden verstaan het uiten van een verbaal dreigement tot het begaan van fysieke agressie) (spelers?))

----- of Scenario 2 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '14 [Prevalentie slachtofferschap bedreiging]' (10. Bent u als scheidsrechter al eens bedreigd geweest door... (onder bedreiging dient te worden verstaan het uiten van een verbaal dreigement tot het begaan van fysieke agressie) (trainers?))

----- of Scenario 3 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '14 [Prevalentie slachtofferschap bedreiging]' (10. Bent u als scheidsrechter al eens bedreigd geweest door... (onder bedreiging dient te worden verstaan het uiten van een verbaal dreigement tot het begaan van fysieke agressie) (toeschouwers?))

----- of Scenario 4 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '14 [Prevalentie slachtofferschap bedreiging]' (10. Bent u als scheidsrechter al eens bedreigd geweest door... (onder bedreiging dient te worden verstaan het uiten van een verbaal dreigement tot het begaan van fysieke agressie) (anderen?))

----- of Scenario 5 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '20 [Prevalentie slachtofferschap fysieke agressie]' (11. Bent u als scheidsrechter al eens slachtoffer geweest van een of andere vorm van fysieke agressie (bv. geduwd, geslagen, geschopt) door... (spelers?))

----- of Scenario 6 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '20 [Prevalentie slachtofferschap fysieke agressie]' (11. Bent u als scheidsrechter al eens slachtoffer geweest van een of andere vorm van fysieke agressie (bv. geduwd, geslagen, geschopt) door... (trainers?))

----- of Scenario 7 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '20 [Prevalentie slachtofferschap fysieke agressie]' (11. Bent u als scheidsrechter al eens slachtoffer geweest van een of andere vorm van fysieke agressie (bv. geduwd, geslagen, geschopt) door... (toeschouwers?))

----- of Scenario 8 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '20 [Prevalentie slachtofferschap fysieke agressie]' (11. Bent u als scheidsrechter al eens slachtoffer geweest van een of andere vorm van fysieke agressie (bv. geduwd, geslagen, geschopt) door... (anderen?))

----- of Scenario 9 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '26 [Prevalentie slachtofferschap psychische agressie]' (12. Bent u als scheidsrechter al eens slachtoffer geweest van een of andere vorm van psychische agressie (bv. scheldwoorden, verbale verdachtmakingen) door... (spelers?))

----- of Scenario 10 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '26 [Prevalentie slachtofferschap psychische agressie]' (12. Bent u als scheidsrechter al eens slachtoffer geweest van een of andere vorm van psychische agressie (bv. scheldwoorden, verbale verdachtmakingen) door... (trainers?))

----- of Scenario 11 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '26 [Prevalentie slachtofferschap psychische agressie]' (12. Bent u als scheidsrechter al eens slachtoffer geweest van een of andere vorm van psychische agressie (bv. scheldwoorden, verbale verdachtmakingen) door... (toeschouwers?))

----- of Scenario 12 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '26 [Prevalentie slachtofferschap psychische agressie]' (12. Bent u als scheidsrechter al eens slachtoffer geweest van een of andere vorm van psychische agressie (bv. scheldwoorden, verbale verdachtmakingen) door... (anderen?))

Vul uw antwoord hier in:

[]16. Hoe sterk wordt uw concentratie beïnvloed door gewelddadig optreden van... *

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

	0				4
	Helemaal niet	1	2	3	Zeer sterk
spelers?	☐	☐	☐	☐	☐
trainers?	☐	☐	☐	☐	☐
toeschouwers?	☐	☐	☐	☐	☐

[]17. Hoe sterk wordt uw prestatie beïnvloed door gewelddadig optreden van... *

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

	0				4
	Helemaal niet	1	2	3	Zeer sterk
spelers?	☐	☐	☐	☐	☐
trainers?	☐	☐	☐	☐	☐
toeschouwers?	☐	☐	☐	☐	☐

[]18. Hoe sterk wordt uw motivatie beïnvloed door gewelddadig optreden van... *

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

	0				4
	Helemaal niet	1	2	3	Zeer sterk
spelers?	☐	☐	☐	☐	☐
trainers?	☐	☐	☐	☐	☐
toeschouwers?	☐	☐	☐	☐	☐

[]19. Hoe sterk wordt uw zelfvertrouwen in uw leven als scheidsrechter beïnvloed door gewelddadig optreden van... *

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

	0				4
	Helemaal niet	1	2	3	Zeer sterk
spelers?	☐	☐	☐	☐	☐
trainers?	☐	☐	☐	☐	☐
toeschouwers?	☐	☐	☐	☐	☐

[]20. Hoe sterk wordt uw zelfvertrouwen in uw dagelijks leven beïnvloed door gewelddadig optreden van... *

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

	0				4
	Helemaal niet	1	2	3	Zeer sterk
spelers?	☐	☐	☐	☐	☐
trainers?	☐	☐	☐	☐	☐
toeschouwers?	☐	☐	☐	☐	☐

[]21. Hoe sterk wordt uw onveiligheidsgevoel in uw leven als scheidsrechter beïnvloed door gewelddadig optreden van... *

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

	0				4
	Helemaal niet	1	2	3	Ze sterk
spelers?	☐	☐	☐	☐	☐
trainers	☐	☐	☐	☐	☐
toeschouwers?	☐	☐	☐	☐	☐

[]22. Hoe sterk wordt uw onveiligheidsgevoel in uw dagelijks leven beïnvloed door gewelddadig optreden van... *

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

	0				4
	Helemaal niet	1	2	3	Ze sterk
spelers?	☐	☐	☐	☐	☐
trainers?	☐	☐	☐	☐	☐
toeschouwers?	☐	☐	☐	☐	☐

Stijlkenmerken I

[]23. Volgende uitspraken gaan over uzelf. U moet aangeven hoe sterk u het eens bent met een uitspraak. Er zijn geen juiste of foute antwoorden. Probeer de uitspraken eerlijk te beantwoorden en laat het antwoord op een voorgaande uitspraak uw antwoord op een latere uitspraak niet beïnvloeden. Voor elke uitspraak kan u kiezen uit volgende antwoordmogelijkheden: helemaal mee oneens, eerder mee oneens, neutraal, eerder mee eens en helemaal mee eens. *

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

	Helemaal mee oneens	Eerder mee oneens	Neutraal	Eerder mee eens	Helemaal mee eens
Op momenten van onzekerheid en twijfel, heb ik toch meestal de beste verwachtingen.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik kan me gemakkelijk ontspannen.	☐	☐	☐	☐	☐
Als er iets in mijn leven mis kan gaan, dan gaat het ook mis.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ben altijd optimistisch over mijn eigen toekomst.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb veel plezier van mijn vrienden.	☐	☐	☐	☐	☐
Het is belangrijk voor mij actief te blijven.	☐	☐	☐	☐	☐

	Helemaal mee oneens	Eerder mee oneens	Neutraal	Eerder mee eens	Helemaal mee eens
Ik verwacht eigenlijk nooit dat de dingen zullen lopen zoals ik graag zou willen dat ze lopen.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik raak niet snel opgewonden.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik reken er meestal niet op dat mij iets goeds zal overkomen.	☐	☐	☐	☐	☐
Over het algemeen verwacht ik dat me meer goede dingen dan slechte dingen zullen overkomen.	☐	☐	☐	☐	☐

Stijlkenmerken II

[]24. Hieronder staan een aantal zinnen. Het is de bedoeling dat u bij elke zin aangeeft of deze op u van toepassing is. Er zijn drie antwoorden op elke zin mogelijk, namelijk: juist, ? en onjuist. Als u vindt dat de zin meestal op u van toepassing is, duidt u "juist" aan. Als u vindt dat de zin meestal niet op u van toepassing is, duidt u "onjuist" aan. Alleen als u een zin absoluut niet met "juist" of "onjuist" kunt beantwoorden, duidt u "?" aan. Elk antwoord is goed, als het maar uw eigen mening weergeeft. Sla alstublieft geen enkele zin over. *

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

	Juist	?	Onjuist
Ik ben vaak zenuwachtig.	☐	☐	☐
Ik heb veel vrienden en bekenden.	☐	☐	☐
Een regelmatig levenspatroon bevalt me het best.	☐	☐	☐
Als het er op aankomt, helpen maar weinig mensen je.	☐	☐	☐
Mijn vrije tijd breng ik het liefst alleen door.	☐	☐	☐
In een groep heb ik meestal de leiding.	☐	☐	☐
Ik vind dat ik veel goede eigenschappen bezit.	☐	☐	☐
Ik voel me vaak eenzaam.	☐	☐	☐
Ik vind het vervelend een groep onbekende mensen toe te spreken.	☐	☐	☐

	Juist	?	Onjuist
Ik vind normen en waarden heel belangrijk.	☐	☐	☐
Er zijn maar weinig mensen die mij begrijpen.	☐	☐	☐
Als je iets doet voor iemand anders, hoor je ervoor betaald te worden.	☐	☐	☐
Ik laat anderen vaak beslissingen voor mij nemen.	☐	☐	☐
Wanneer mensen veel van mij eisen, blijf ik meestal rustig.	☐	☐	☐

Stijlkenmerken III

[] *

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

	Juist	?	Onjuist
Ik voel me meestal goed.	☐	☐	☐
Ik kan goed met de meeste mensen opschieten.	☐	☐	☐
Ik begin pas ergens aan als ik weet hoe het zal aflopen.	☐	☐	☐
Mensen komen hun beloften vaak niet na.	☐	☐	☐
Ik heb veel behoefte aan contact met andere mensen.	☐	☐	☐
In een gesprek ben ik meestal degene die aan het woord is.	☐	☐	☐
Ik kan goed met tegenslagen omgaan.	☐	☐	☐
Ik maak me gauw druk over kleine dingen.	☐	☐	☐

	Juist	?	Onjuist
Ik vind het vervelend met onbekenden te praten.	☐	☐	☐
Ik vind het belangrijk om er netjes uit te zien.	☐	☐	☐
Er zijn mensen die graag zouden willen dat ik problemen krijg.	☐	☐	☐
Problemen van anderen wil ik graag oplossen.	☐	☐	☐
In de omgang met onbekende mensen voel ik me zeker van mezelf.	☐	☐	☐
Meestal lukken de dingen die ik doe in één keer.	☐	☐	☐

Stijlkenmerken IV

[] *

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

	Juist	?	Onjuist
Mensen kunnen mij gemakkelijk kwetsen.	☐	☐	☐
Ik zonder mij vaak af.	☐	☐	☐
Ik houd mijn spullen graag netjes in orde.	☐	☐	☐
Ik heb het gevoel dat mensen mij niet serieus nemen.	☐	☐	☐
Ook zonder vrienden kan ik gelukkig zijn.	☐	☐	☐
Ik kan goed leiding geven.	☐	☐	☐
Ik kan goed met andere mensen omgaan.	☐	☐	☐
Ik voel me vaak nutteloos.	☐	☐	☐
Als ik veel mensen ga ontmoeten, word ik zenuwachtig.	☐	☐	☐
Ik werk vaak ongestructureerd of chaotisch.	☐	☐	☐
Ik erger me aan de fouten van andere mensen.	☐	☐	☐
Problemen in de wereld interesseren mij niet.	☐	☐	☐

	Juist	?	Onjuist
Ik kom voor mijn principes op.	☐	☐	☐
Ik voel me vaak onzeker.	☐	☐	☐

Stijlkenmerken V

[] *

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

	Juist	?	Onjuist
Ik voel me vaak depressief.	☐	☐	☐
Ik wacht meestal tot anderen mij aanspreken.	☐	☐	☐
Ook bij onbelangrijke dingen moet ik eerst nadenken voor ik wat doe.	☐	☐	☐
Mensen doen vaak alleen aardig als dat voor henzelf voordelen oplevert.	☐	☐	☐
Mensen vinden mij vaak egoïstisch.	☐	☐	☐
Als mensen moeilijk kunnen beslissen, vragen ze mij om raad.	☐	☐	☐
Ik bereik meestal wat ik wil.	☐	☐	☐
Soms ben ik zo onrustig dat ik niet stil kan blijven zitten.	☐	☐	☐

	Juist	?	Onjuist
Als het even kan, vermijd ik feestjes.	☐	☐	☐
Ik heb de neiging om dingen vaak te controleren.	☐	☐	☐
Ik vind dat veel mensen onverschillig zijn.	☐	☐	☐
Het interesseert mij niet hoe anderen over mij denken.	☐	☐	☐
Mensen vragen mij vaak om hulp.	☐	☐	☐
Ik ben een snelle werker.	☐	☐	☐

Stijlkenmerken VI

[] *

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

	Juist	?	Onjuist
Ik voel me soms wanhopig.	☐	☐	☐
Ik werk graag in een groep.	☐	☐	☐
Als ik uit mijn dagelijkse regelmaat word gehaald, hindert mij dat.	☐	☐	☐
De meeste mensen zijn betrouwbaar.	☐	☐	☐
Ik behandel andere mensen met veel respect.	☐	☐	☐
Ik heb veel invloed op andere mensen.	☐	☐	☐
Tot nu toe is me bijna alles gelukt wat ik wilde.	☐	☐	☐
Ik heb vaak het gevoel dat alles me mislukt.	☐	☐	☐

	Juist	?	Onjuist
Ik vind het vervelend om veel personen om mij heen te hebben.	☐	☐	☐
Ik houd me altijd aan mijn beloften.	☐	☐	☐
Ik wantrouw erg vriendelijke mensen.	☐	☐	☐
Ik trek me weinig aan van kritiek.	☐	☐	☐
Ik vertel anderen vaak wat ze moeten doen.	☐	☐	☐
Als ik mijn leven over zou kunnen doen, zou ik het net zo doen.	☐	☐	☐

Stijlkenmerken VII

[] *

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

	Juist	?	Onjuist
Ik maak me vrijwel nooit zorgen.	☐	☐	☐
Ik maak moeilijk nieuwe vrienden.	☐	☐	☐
Ik houd ervan alles van tevoren nauwkeurig te regelen.	☐	☐	☐
Als je wat voor een ander doet, krijg je daar vaak geen waardering voor.	☐	☐	☐
Problemen van anderen interesseren mij weinig.	☐	☐	☐
Ik denk dat les geven mij wel ligt.	☐	☐	☐
Als ik wakker word, heb ik meestal zin in de dag.	☐	☐	☐
Ik heb vaak een hekel aan mezelf.	☐	☐	☐

	Juist	?	Onjuist
In gezelschap heb ik meestal genoeg om over te praten.	☐	☐	☐
Ik houd er niet van een taak waar ik mee bezig ben te onderbreken.	☐	☐	☐
Ik vind mensen vaak te oppervlakkig.	☐	☐	☐
Er zijn maar weinig mensen waar ik iets van kan leren.	☐	☐	☐
Ik heb een natuurlijk overwicht over anderen.	☐	☐	☐
Ik kan in korte tijd veel werk doen.	☐	☐	☐

Stijlkenmerken VIII

[] *

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

	Juist	?	Onjuist
Ik voel me vaak lusteloos en moe.	☐	☐	☐
In een groep mensen houd ik me liever afzijdig.	☐	☐	☐
Ik moet lang van tevoren weten waar ik aan toe ben.	☐	☐	☐
Mensen roddelen vaak over mij.	☐	☐	☐
Ik denk meestal alleen aan mijzelf.	☐	☐	☐
Ik neem graag voor anderen beslissingen.	☐	☐	☐
Ik kan goed tegen een grapje.	☐	☐	☐
Ik voel me vaak verdrietig.	☐	☐	☐
Ik vind het moeilijk om voor mijzelf op te komen.	☐	☐	☐
Ik werk heel nauwkeurig.	☐	☐	☐

	Juist	?	Onjuist
Ik vind dat mensen vaak onbeleefd zijn.	☐	☐	☐
Ik vind het zinloos me in te spannen om de maatschappij te verbeteren.	☐	☐	☐
Ik vind het leuk om groepen personen aan te sturen.	☐	☐	☐
Als ik iets wil bereiken, zet ik meestal door.	☐	☐	☐

Stijlkenmerken IX

[] *

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

	Juist	?	Onjuist
Het leven is vaak moeilijk voor mij.	☐	☐	☐
Alleen bij mensen die ik goed ken, voel ik mij op mijn gemak.	☐	☐	☐
Ik wil dat thuis alles op een vaste plaats ligt.	☐	☐	☐
Ik vind dat je de meeste mensen kunt vertrouwen.	☐	☐	☐
Ik leef vaak mee met anderen.	☐	☐	☐
Ik praat graag mee over belangrijke problemen.	☐	☐	☐
Ik doe mijn werk meestal met plezier.	☐	☐	☐
Ik pieker vaak.	☐	☐	☐
Ik ben heel sociaal.	☐	☐	☐

	Juist	?	Onjuist
Ik regel mijn werk precies.	☐	☐	☐
Ik vind dat mensen zich te veel met mij bemoeien.	☐	☐	☐
Ik kijk vaak neer op anderen.	☐	☐	☐
Ik ben assertief.	☐	☐	☐
Ik kan mijn problemen zelf wel oplossen.	☐	☐	☐

Stijlkenmerken X

[] *

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

	Juist	?	Onjuist
Ik heb vaak het gevoel dat ik anderen tot last ben.	☐	☐	☐
Ik heb weinig behoefte aan contact met andere mensen.	☐	☐	☐
Het kost me moeite om van een plan af te wijken.	☐	☐	☐
Vaak valt het mij tegen wat zogenaamde vakmensen er in de praktijk van terecht brengen.	☐	☐	☐
Ik maak plannen het liefst alleen.	☐	☐	☐
Zelfs over de moeilijkste zaken kan ik een beslissing nemen.	☐	☐	☐
In een stressvolle situatie kan ik goed werken.	☐	☐	☐
Als ik in spanning zit, voelt het vaak alsof mijn keel wordt dichtgeknepen.	☐	☐	☐

	Juist	?	Onjuist
Ik maak gemakkelijk contact met andere mensen.	☐	☐	☐
Ik ben erg slordig.	☐	☐	☐
Ik heb vaak een slecht humeur.	☐	☐	☐
Ik houd vaak geen rekening met anderen.	☐	☐	☐
Ik laat me snel overtuigen door de mening van anderen.	☐	☐	☐
Er zijn maar weinig dingen waar ik echt goed in ben.	☐	☐	☐

Stijlkenmerken XI

[] *

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

	Juist	?	Onjuist
Veel dingen lopen anders dan ik zou willen.	☐	☐	☐
Als mensen naar mij kijken, word ik verlegen.	☐	☐	☐
Ik blijf graag bij oude vertrouwde gewoonten.	☐	☐	☐
Ik vertrouw mensen pas als ik ze goed ken.	☐	☐	☐
Ik ga het liefst alleen op vakantie.	☐	☐	☐
Ik houd ervan opdrachten te geven.	☐	☐	☐
Ik heb weinig zelfvertrouwen.	☐	☐	☐
Ik voel me soms machteloos.	☐	☐	☐
In een groep onbekende mensen voel ik mij op mijn gemak.	☐	☐	☐
Ik doe dingen vaak in een vaste volgorde.	☐	☐	☐
Ik heb vaak een hekel aan andere mensen.	☐	☐	☐

	Juist	?	Onjuist
Ik ben zeer geïnteresseerd in anderen.	☐	☐	☐
Ik kom meestal voor mijn mening op.	☐	☐	☐
Ik ben meestal vrolijk.	☐	☐	☐

Opmerkingen

[]25. Overige opmerkingen?

Vul uw antwoord hier in:

Mocht u naar aanleiding van het invullen van deze vragenlijst met iemand wensen te spreken, kan u zich wenden tot het dichtstbijzijnde Centrum voor Algemeen Welzijnswerk of Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg of contact opnemen met de promotor van dit onderzoek Prof. dr. Geert Vervaeke (geert.vervaeke@law.kuleuven.be)

Verstuur uw enquête

Bedankt voor uw deelname aan deze enquête.

Bijlage III. Codeboek

Variabele	Type	Antwoordmogelijkheden	Meetniveau	Constructie
Geslacht	Numeriek	0 = Man 1 = Vrouw	Nominaal	
Geboortejaar	Numeriek		Metrisch	
Leeftijd	Numeriek		Metrisch	2014 - geboortejaar
Leeftijd dichotoom	Numeriek	0 = Jong 1 = Oud	Nominaal	Leeftijd = 16-39 → 0 Leeftijd = 40-72 → 1
Huidige spelersstatus	Numeriek	0 = Niet actief als speler/speelster 1 = Actief als speler/speelster	Nominaal	
Vroegere spelersstatus	Numeriek	0 = Niet actief geweest als speler/speelster 1 = Actief geweest als speler/speelster	Nominaal	
Spelersstatus	Numeriek	0 = Niet actief geweest als speler/speelster 1 = Actief geweest als speler/speelster 2 = Actief als speler/speelster	Nominaal	Huidige spelersstatus = 1 → 2 Huidige spelersstatus = 0 + vroegere spelersstatus = 1 → 1 Huidige spelersstatus = 0 + vroegere spelersstatus = 0 → 0
Ervaring	Numeriek		Metrisch	
Ervaring dichotoom	Numeriek	0 = Weinig ervaring 1 = Veel ervaring	Nominaal	Ervaring = 1-8 → 0 Ervaring = 9-44 → 1
Niveau	Numeriek	0 = Provinciaal niveau 1 = Nationaal niveau	Nominaal	
Provincie	Numeriek	0 = Antwerpen 1 = Limburg 2 = Oost-Vlaanderen 3 = West-Vlaanderen 4 = Brabant	Nominaal	
Leeftijdscategorie	Numeriek	0 = Jeugd 1 = Reserven 2 = Eerste elftallen	Nominaal	Niveau = 1 → 2
Categorie	Numeriek	0 = Scheidsrechter 1 = Assistent- scheidsrechter	Nominaal	
Prevalentie slachtofferschap bedreiging spelers	Numeriek	0 = Geen slachtoffer 1 = Slachtoffer	Nominaal	
Prevalentie slachtofferschap bedreiging trainers	Numeriek	0 = Geen slachtoffer 1 = Slachtoffer	Nominaal	
Prevalentie slachtofferschap bedreiging toeschouwers	Numeriek	0 = Geen slachtoffer 1 = Slachtoffer	Nominaal	
Prevalentie slachtofferschap bedreiging anderen	Numeriek	0 = Geen slachtoffer 1 = Slachtoffer	Nominaal	
Prevalentie slachtofferschap bedreiging	Numeriek	0 = Geen slachtoffer 1 = Slachtoffer	Nominaal	Prevalentie slachtofferschap bedreiging spelers + prevalentie slachtofferschap bedreiging trainers + prevalentie slachtofferschap bedreiging toeschouwers + prevalentie slachtofferschap bedreiging anderen Som = 0 → 0 Som ≠ 0 → 1

Variabele	Type	Antwoordmogelijkheden	Meetniveau	Constructie
Prevalentie slachtofferschap fysieke agressie spelers	Numeriek	0 = Geen slachtoffer 1 = Slachtoffer	Nominaal	
Prevalentie slachtofferschap fysieke agressie trainers	Numeriek	0 = Geen slachtoffer 1 = Slachtoffer	Nominaal	
Prevalentie slachtofferschap fysieke agressie toeschouwers	Numeriek	0 = Geen slachtoffer 1 = Slachtoffer	Nominaal	
Prevalentie slachtofferschap fysieke agressie anderen	Numeriek	0 = Geen slachtoffer 1 = Slachtoffer	Nominaal	
Prevalentie slachtofferschap fysieke agressie	Numeriek	0 = Geen slachtoffer 1 = Slachtoffer	Nominaal	Prevalentie slachtofferschap fysieke agressie spelers + prevalentie slachtofferschap fysieke agressie trainers + prevalentie slachtofferschap fysieke agressie toeschouwers + prevalentie slachtofferschap fysieke agressie anderen Som = 0 → 0 Som ≠ 0 → 1
Prevalentie slachtofferschap psychische agressie spelers	Numeriek	0 = Geen slachtoffer 1 = Slachtoffer	Nominaal	
Prevalentie slachtofferschap psychische agressie trainers	Numeriek	0 = Geen slachtoffer 1 = Slachtoffer	Nominaal	
Prevalentie slachtofferschap psychische agressie toeschouwers	Numeriek	0 = Geen slachtoffer 1 = Slachtoffer	Nominaal	
Prevalentie slachtofferschap psychische agressie anderen	Numeriek	0 = Geen slachtoffer 1 = Slachtoffer	Nominaal	
Prevalentie slachtofferschap psychische agressie	Numeriek	0 = Geen slachtoffer 1 = Slachtoffer	Nominaal	Prevalentie slachtofferschap psychische agressie spelers + prevalentie slachtofferschap psychische agressie trainers + prevalentie slachtofferschap psychische agressie toeschouwers + prevalentie slachtofferschap psychische agressie anderen Som = 0 → 0 Som ≠ 0 → 1
Prevalentie slachtofferschap spelers	Numeriek	0 = Geen slachtoffer 1 = Slachtoffer	Nominaal	Prevalentie slachtofferschap bedreiging spelers + prevalentie slachtofferschap fysieke agressie spelers + prevalentie slachtofferschap psychische agressie spelers Som = 0 → 0 Som ≠ 0 → 1

Variabele	Type	Antwoordmogelijkheden	Meetniveau	Constructie
Prevalentie slachtofferschap trainers	Numeriek	0 = Geen slachtoffer 1 = Slachtoffer	Nominaal	Prevalentie slachtofferschap bedreiging trainers + prevalentie slachtofferschap fysieke agressie trainers + prevalentie slachtofferschap psychische agressie trainers Som = 0 → 0 Som ≠ 0 → 1
Prevalentie slachtofferschap toeschouwers	Numeriek	0 = Geen slachtoffer 1 = Slachtoffer	Nominaal	Prevalentie slachtofferschap bedreiging toeschouwers + prevalentie slachtofferschap fysieke agressie toeschouwers + prevalentie slachtofferschap psychische agressie toeschouwers Som = 0 → 0 Som ≠ 0 → 1
Prevalentie slachtofferschap anderen	Numeriek	0 = Geen slachtoffer 1 = Slachtoffer	Nominaal	Prevalentie slachtofferschap bedreiging anderen + prevalentie slachtofferschap fysieke agressie anderen + prevalentie slachtofferschap psychische agressie anderen Som = 0 → 0 Som ≠ 0 → 1
Prevalentie slachtofferschap agressie	Numeriek	0 = Geen slachtoffer 1 = Slachtoffer	Nominaal	Prevalentie slachtofferschap bedreiging + prevalentie slachtofferschap fysieke agressie + prevalentie slachtofferschap psychische agressie Som = 0 → 0 Som ≠ 0 → 1
Frequentie slachtofferschap bedreiging spelers	Numeriek		Metrisch	
Frequentie slachtofferschap bedreiging trainers	Numeriek		Metrisch	
Frequentie slachtofferschap bedreiging toeschouwers	Numeriek		Metrisch	
Frequentie slachtofferschap bedreiging anderen	Numeriek		Metrisch	
Frequentie slachtofferschap bedreiging	Numeriek		Metrisch	Frequentie slachtofferschap bedreiging spelers + frequentie slachtofferschap bedreiging trainers + frequentie slachtofferschap bedreiging toeschouwers + frequentie slachtofferschap bedreiging anderen
Frequentie slachtofferschap fysieke agressie spelers	Numeriek		Metrisch	

Variabele	Type	Antwoordmogelijkheden	Meetniveau	Constructie
Frequentie slachtofferschap fysieke agressie trainers	Numeriek		Metrisch	
Frequentie slachtofferschap fysieke agressie toeschouwers	Numeriek		Metrisch	
Frequentie slachtofferschap fysieke agressie anderen	Numeriek		Metrisch	
Frequentie slachtofferschap fysieke agressie	Numeriek		Metrisch	Frequentie slachtofferschap fysieke agressie spelers + frequentie slachtofferschap fysieke agressie trainers + frequentie slachtofferschap fysieke agressie toeschouwers + frequentie slachtofferschap fysieke agressie anderen
Frequentie slachtofferschap psychische agressie spelers	Numeriek		Metrisch	
Frequentie slachtofferschap psychische agressie trainers	Numeriek		Metrisch	
Frequentie slachtofferschap psychische agressie toeschouwers	Numeriek		Metrisch	
Frequentie slachtofferschap psychische agressie anderen	Numeriek		Metrisch	
Frequentie slachtofferschap psychische agressie	Numeriek		Metrisch	Frequentie slachtofferschap psychische agressie spelers + frequentie slachtofferschap psychische agressie trainers + frequentie slachtofferschap psychische agressie toeschouwers + frequentie slachtofferschap psychische agressie anderen
Frequentie slachtofferschap spelers	Numeriek		Metrisch	Frequentie slachtofferschap bedreiging spelers + frequentie slachtofferschap fysieke agressie spelers + frequentie slachtofferschap psychische agressie spelers
Frequentie slachtofferschap trainers	Numeriek		Metrisch	Frequentie slachtofferschap bedreiging trainers + frequentie slachtofferschap fysieke agressie trainers + frequentie slachtofferschap psychische agressie trainers
Frequentie slachtofferschap toeschouwers	Numeriek		Metrisch	Frequentie bedreiging toeschouwers + frequentie fysieke agressie toeschouwers + frequentie psychische agressie toeschouwers

Variabele	Type	Antwoordmogelijkheden	Meetniveau	Constructie
Frequentie slachtofferschap anderen	Numeriek		Metrisch	Frequentie slachtofferschap bedreiging anderen + frequentie slachtofferschap fysieke agressie anderen + frequentie slachtofferschap psychische agressie anderen
Frequentie slachtofferschap agressie	Numeriek		Metrisch	Frequentie slachtofferschap bedreiging + frequentie slachtofferschap fysieke agressie + frequentie slachtofferschap psychische agressie
Impact gewelddadig optreden spelers concentratie	Numeriek	0 = 0 (helemaal niet) 1 = 1 2 = 2 3 = 3 4 = 4 (zeer sterk)	Ordinaal	
Impact gewelddadig optreden trainers concentratie	Numeriek	0 = 0 (helemaal niet) 1 = 1 2 = 2 3 = 3 4 = 4 (zeer sterk)	Ordinaal	
Impact gewelddadig optreden toeschouwers concentratie	Numeriek	0 = 0 (helemaal niet) 1 = 1 2 = 2 3 = 3 4 = 4 (zeer sterk)	Ordinaal	
Impact gewelddadig optreden concentratie	Numeriek		Metrisch	Impact gewelddadig optreden spelers concentratie + impact gewelddadig optreden trainers concentratie + impact gewelddadig optreden toeschouwers concentratie/3
Impact gewelddadig optreden spelers prestatie	Numeriek	0 = 0 (helemaal niet) 1 = 1 2 = 2 3 = 3 4 = 4 (zeer sterk)	Ordinaal	
Impact gewelddadig optreden trainers prestatie	Numeriek	0 = 0 (helemaal niet) 1 = 1 2 = 2 3 = 3 4 = 4 (zeer sterk)	Ordinaal	
Impact gewelddadig optreden toeschouwers prestatie	Numeriek	0 = 0 (helemaal niet) 1 = 1 2 = 2 3 = 3 4 = 4 (zeer sterk)	Ordinaal	
Impact gewelddadig optreden prestatie			Metrisch	Impact gewelddadig optreden spelers prestatie + impact gewelddadig optreden trainers prestatie + impact gewelddadig optreden toeschouwers prestatie/3

Variabele	Type	Antwoordmogelijkheden	Meetniveau	Constructie
Impact gewelddadig optreden spelers motivatie	Numeriek	0 = 0 (helemaal niet) 1 = 1 2 = 2 3 = 3 4 = 4 (zeer sterk)	Ordinaal	
Impact gewelddadig optreden trainers motivatie	Numeriek	0 = 0 (helemaal niet) 1 = 1 2 = 2 3 = 3 4 = 4 (zeer sterk)	Ordinaal	
Impact gewelddadig optreden toeschouwers motivatie	Numeriek	0 = 0 (helemaal niet) 1 = 1 2 = 2 3 = 3 4 = 4 (zeer sterk)	Ordinaal	
Impact gewelddadig optreden motivatie	Numeriek		Metrisch	Impact gewelddadig optreden spelers motivatie + impact gewelddadig optreden trainers motivatie + impact gewelddadig optreden toeschouwers motivatie/3
Impact gewelddadig optreden spelers zelfvertrouwen als scheidsrechter	Numeriek	0 = 0 (helemaal niet) 1 = 1 2 = 2 3 = 3 4 = 4 (zeer sterk)	Ordinaal	
Impact gewelddadig optreden trainers zelfvertrouwen als scheidsrechter	Numeriek	0 = 0 (helemaal niet) 1 = 1 2 = 2 3 = 3 4 = 4 (zeer sterk)	Ordinaal	
Impact gewelddadig optreden toeschouwers zelfvertrouwen als scheidsrechter	Numeriek	0 = 0 (helemaal niet) 1 = 1 2 = 2 3 = 3 4 = 4 (zeer sterk)	Ordinaal	
Impact gewelddadig optreden zelfvertrouwen als scheidsrechter	Numeriek		Metrisch	Impact gewelddadig optreden spelers zelfvertrouwen als scheidsrechter + impact gewelddadig optreden trainers zelfvertrouwen als scheidsrechter + impact gewelddadig optreden toeschouwers zelfvertrouwen als scheidsrechter/3
Impact gewelddadig optreden spelers zelfvertrouwen als persoon	Numeriek	0 = 0 (helemaal niet) 1 = 1 2 = 2 3 = 3 4 = 4 (zeer sterk)	Ordinaal	
Impact gewelddadig optreden trainers zelfvertrouwen als persoon	Numeriek	0 = 0 (helemaal niet) 1 = 1 2 = 2 3 = 3 4 = 4 (zeer sterk)	Ordinaal	
Impact gewelddadig optreden toeschouwers zelfvertrouwen als persoon	Numeriek	0 = 0 (helemaal niet) 1 = 1 2 = 2 3 = 3 4 = 4 (zeer sterk)	Ordinaal	

Variabele	Type	Antwoordmogelijkheden	Meetniveau	Constructie
Impact gewelddadig optreden zelfvertrouwen als persoon	Numeriek		Metrisch	Impact gewelddadig optreden spelers zelfvertrouwen als persoon + impact gewelddadig optreden trainers zelfvertrouwen als persoon + impact gewelddadig optreden toeschouwers zelfvertrouwen als persoon/3
Impact gewelddadig optreden spelers onveiligheidsgevoel als scheidsrechter	Numeriek	0 = 0 (helemaal niet) 1 = 1 2 = 2 3 = 3 4 = 4 (zeer sterk)	Ordinaal	
Impact gewelddadig optreden trainers onveiligheidsgevoel als scheidsrechter	Numeriek	0 = 0 (helemaal niet) 1 = 1 2 = 2 3 = 3 4 = 4 (zeer sterk)	Ordinaal	
Impact gewelddadig optreden toeschouwers onveiligheidsgevoel als scheidsrechter	Numeriek	0 = 0 (helemaal niet) 1 = 1 2 = 2 3 = 3 4 = 4 (zeer sterk)	Ordinaal	
Impact gewelddadig optreden onveiligheidsgevoel als scheidsrechter	Numeriek		Metrisch	Impact gewelddadig optreden spelers onveiligheidsgevoel als scheidsrechter + impact gewelddadig optreden trainers onveiligheidsgevoel als scheidsrechter + impact gewelddadig optreden toeschouwers onveiligheidsgevoel als scheidsrechter/3
Impact gewelddadig optreden spelers onveiligheidsgevoel als persoon	Numeriek	0 = 0 (helemaal niet) 1 = 1 2 = 2 3 = 3 4 = 4 (zeer sterk)	Ordinaal	
Impact gewelddadig optreden trainers onveiligheidsgevoel als persoon	Numeriek	0 = 0 (helemaal niet) 1 = 1 2 = 2 3 = 3 4 = 4 (zeer sterk)	Ordinaal	
Impact gewelddadig optreden toeschouwers onveiligheidsgevoel als persoon	Numeriek	0 = 0 (helemaal niet) 1 = 1 2 = 2 3 = 3 4 = 4 (zeer sterk)	Ordinaal	
Impact gewelddadig optreden onveiligheidsgevoel als persoon	Numeriek	-	Metrisch	Impact gewelddadig optreden spelers onveiligheidsgevoel als persoon + impact gewelddadig optreden trainers onveiligheidsgevoel als persoon + impact gewelddadig optreden toeschouwers onveiligheidsgevoel als persoon/3

Variabele	Type	Antwoordmogelijkheden	Meetniveau	Constructie
LOT-R1	Numeriek	0 = Helemaal mee oneens 1 = Eerder mee oneens 2 = Neutraal 3 = Eerder mee eens 4 = Helemaal mee eens	Ordinaal	
LOT-R2	Numeriek	0 = Helemaal mee oneens 1 = Eerder mee oneens 2 = Neutraal 3 = Eerder mee eens 4 = Helemaal mee eens	Ordinaal	
LOT-R3	Numeriek	0 = Helemaal mee oneens 1 = Eerder mee oneens 2 = Neutraal 3 = Eerder mee eens 4 = Helemaal mee eens	Ordinaal	
LOT-R3_h	Numeriek	0 = Helemaal mee oneens 1 = Eerder mee oneens 2 = Neutraal 3 = Eerder mee eens 4 = Helemaal mee eens	Ordinaal	LOT-R3 = 0 → 4 LOT-R3 = 1 → 3 LOT-R3 = 2 → 2 LOT-R3 = 3 → 1 LOT-R3 = 4 → 0
LOT-R4	Numeriek	0 = Helemaal mee oneens 1 = Eerder mee oneens 2 = Neutraal 3 = Eerder mee eens 4 = Helemaal mee eens	Ordinaal	
LOT-R5	Numeriek	0 = Helemaal mee oneens 1 = Eerder mee oneens 2 = Neutraal 3 = Eerder mee eens 4 = Helemaal mee eens	Ordinaal	
LOT-R6	Numeriek	0 = Helemaal mee oneens 1 = Eerder mee oneens 2 = Neutraal 3 = Eerder mee eens 4 = Helemaal mee eens	Ordinaal	
LOT-R7	Numeriek	0 = Helemaal mee oneens 1 = Eerder mee oneens 2 = Neutraal 3 = Eerder mee eens 4 = Helemaal mee eens	Ordinaal	
LOT-R7_h	Numeriek	0 = Helemaal mee oneens 1 = Eerder mee oneens 2 = Neutraal 3 = Eerder mee eens 4 = Helemaal mee eens	Ordinaal	LOT-R7 = 0 → 4 LOT-R7 = 1 → 3 LOT-R7 = 2 → 2 LOT-R7 = 3 → 1 LOT-R7 = 4 → 0
LOT-R8	Numeriek	0 = Helemaal mee oneens 1 = Eerder mee oneens 2 = Neutraal 3 = Eerder mee eens 4 = Helemaal mee eens	Ordinaal	

Variabele	Type	Antwoordmogelijkheden	Meetniveau	Constructie
LOT-R9	Numeriek	0 = Helemaal mee oneens 1 = Eerder mee oneens 2 = Neutraal 3 = Eerder mee eens 4 = Helemaal mee eens	Ordinaal	
LOT-R9_h	Numeriek	0 = Helemaal mee oneens 1 = Eerder mee oneens 2 = Neutraal 3 = Eerder mee eens 4 = Helemaal mee eens	Ordinaal	LOT-R9 = 0 → 4 LOT-R9 = 1 → 3 LOT-R9 = 2 → 2 LOT-R9 = 3 → 1 LOT-R9 = 4 → 0
LOT-R10	Numeriek	0 = Helemaal mee oneens 1 = Eerder mee oneens 2 = Neutraal 3 = Eerder mee eens 4 = Helemaal mee eens	Ordinaal	
LOT-R	Numeriek		Metrisch	LOT-R1 + LOT-R3_h + LOT-R4 + LOT-R7_h + LOT-R9_h + LOT-R10